

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 31
5/2016
6. február 2016

Cena 0,50 €

Ludovít Štúr

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

KRAJANIA SA DOŽADUJÚ
VÄČŠIEHO ZÁUJMU ŠTÁTU
Strana 4.

MAJDANIZÁCIA POSTUPUJE
- ZASIAHLA AJ MOLDAVSKO
Strana 5.

PROFESOR R. MARSINA
O KREŠŤANSKEJ TRADÍCIÍ
Strana 6.

ZNÁMY AJ NEZNÁMY
FERDINAND HOFFMANN
Strana 10.

ŠTÚROVSKÉ STOPY
VEDÚ AŽ DO MOSKVI
Strana 11.

SLOVO O SLOVENSKU

Permanentná kríza slovenského školstva sa začala v čase bezbrehej liberalizácie. Vzdelanie je osobná i celospoločenská kategória najvyššej hodnoty – a v očiach rýchlokvasených demokratov sa ocitla na úrovni akéhokolvek iného tovaru či podnikania. Minimálne aspoň školstvo, zabezpečujúce povinné vzdelanie, malo zostať jednotné a štátne – dnes by sme aj vládu či rezort školstva mohli brať prísnejšie na zodpovednosť. Bez ohľadu na tento podmieňujúci fakt musíme však všetkým vládam – vrátane tejto – vyčítať, že sa vzdelaniu, a teda školstvu, keď ho inštitucionálne zabezpečuje, trvalo nevenovala primeranú pozornosť. Nedávno sme to na tomto mieste povedali aj vo chvíľach, keď sa pripravoval učiteľský štrajk. Istotne nie preto, aby sme zalichotili pripravovateľom štrajku, ale pre holý fakt nedocenenia spoločenského postavenia učiteľov, vrátane ich miezd.

Štrajk, pravdaže, bola nášlapná predvolebná mína – o tom už azda nikto nepochybuje. Čo je najhoršie, že výbušninou v nej boli úprimní a prostomyseľní učitelia (absolútna väčšina z nich určite!) právom sa dožadujúci zlepšenia svojho statusu. Jeden z komentátorov udalosti Juraj Poláček vo svojom blogu niekde v prostriedku štrajku píše: „Nikdy som nepodporoval vládu Roberta Fica, myslím si, že (...) je nutná zmena: Som však proti zmene, ktorou by sa dostali k moci bábk, jednoznačne podporujúce cudzie záujmy.“ A na inom mieste uvádza slová predsedu štrajkového výboru Ludovíta Sebeláňa: „Ak klesnú preferencie Smeru čo len o päť percent, štrajk bude úspešný.“

Štručné a jasné. Piskajúce pani učiteľky a nosači mladí profesori, celý ten štrajkujúci zástup dobromyseľných pedagógov, a teraz už vonkoncom nezáleží na tom, či ich bolo sedem percent na začiatku štrajku, ako tvrdili organizátori, alebo dve percentá v stredu, na tretí deň, ako tvrdil minister, každého z nás (a ich istotne tiež) môže mrziť, že sa politickým zlomyseľníkom zasa čosi podarilo vyvieť na úkor cti a svedomia iných ľudí. A ešte sa z nich kdesi vo svojich stranických centrálnach aj rehocú. To je odporné. A zároveň je to aj najvulgárnejšia urážka učiteľského stavu.

Ján ČO MAJ

2015005

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

Rok S. H. Vajanského otvára nové dverka do jeho životných komnát – aj trinástej Rebel rodokmeňom aj presvedčením

Katarína MAŽÁRIOVÁ – Foto: archív SNK, Pavol SOCHÁŇ

Vo väzení najmä tvoril, ale aj krmieval vrabce a sledoval, ako tiahnu divé husi. Spisovateľ Svetozár Hurban Vajanský (1847 – 1916) bol synom bojovného štúrovca Jozefa Miloslava Hurbana, ale aj odporca emancipačných ženských snáh a sekundant v súboji, ktorý sa odohral medzi Jozefom „batkom“, Škultétym a Gyulom Bereczom... Modernou rečou povedané, trikrát súdne trestaný národný dejateľ – poburujúci svojimi novinárskymi článkami.

Samotné meno Svetozár bolo neobyčajné aj v tých časoch. Dostal ho po slávnom Srbovi Svetozárovi Miletičovi. Po skončení právnickej akadémie a krátkej koncipient-skej praxi natrvalo spojil svoj život s Národnými novinami, s časopisom Orol a so Slovenskými pohľadmi. Aj keď emancipáciu žien neuznával, od roku 1894 bol až do svojej smrti tajomníkom ženského spolku Živena. „Kus najhnusnejšej a najpodlejšej veci 19. storočia, t. j. feminizmus,“ zlostil sa v Národných novinách v roku 1904.

TRIKRÁT ZA MREŽAMI

V roku 1875 sa oženil s Bratislavčankou Idou Dobrovičovou, s ktorou mali štyri deti. Veľa si však jeho pomoci neužila, keďže bol často na cestách a vo väzení. „Je to tu strašne prísno a neludsky. Um hlivie,“ písal Ide z väzenia v Segedíne 6. marca 1893. V tom čase bol Vajanský už viacnásobným otcom a vzájomnú neprítomnosť znášali ťažko obe strany – otec i zvyšok rodiny: „Milý môj! ... Deti sú už celé zjašené. Viera hovorí, že ona ani nevedela, že sa tak tešíť vie,“ opisuje mu manželka pocity pred návštevou väzenia 10. mája 1893. Takýchto rodinných výletov si zrejme užili dosť.

„Drahí moji, sedíme zdraví. Ja s Mudroňom, Šoltésom a Halašom v jednej cele, jasnej a suchej. Dula sedí so Škultétym, dvaja len...“

Vajanský s vnučkami Vierou Markovičovou (sprava) a Máriou Markovičovou.

Večer sme jedli pečienku a plnenú papriku,“ opisuje „väzenskú idylku“ v Banskej Bystrici. Aj napriek tomu mal so svojimi deťmi vrúčne vzťahy, čoho dôkazom sú aj úprimné listy, ktoré si s nimi vymieňal až do svojej smrti.

PANSLÁVSKY ROZVRACAČ

Tichoduchým idealistom, ktorý sa oduševňuje za všetko krásne, dobré a vznešené, mimoriadne dobrodružný človek veselej letory, ktorého všetci milujú – tak ho opísal spoluväzeň a novinár Eugen

Andreászky. „My aspoň nevieme si predstaviť, ako sa dostal do chýru nebezpečného agitátora,“ píše o ňom v Budapešti hirlap. Martinčania ho zas poznali ako génia, málo objektívneho a neústupného, náladového, no pritom ostrého vtípu, plného ironie a národného realizmu – tak na neho spomína vo svojich Spomienkach Pavol Halaša.

„Drahá duša! Poslať môžeš čokoľvek, len nie šnaps, revolvery, kanóny a vojenské lode. Ani dynamitové bomby neprepustia, zato šunku a presvuršt áno. Súdoček vína by

prijali, dali do sklepu a mne po pol litre vymeriavali, abych nemusel kupovať,“ inštruuje žartovne manželku, čo sa do väzenia vo Vacove môže a čo sa nemôže poslať (list Ide Hurbanovej z 2. januára 1904).

ŠKULTÉTYHO SEKUNDANT

Bol oddaný priateľ – dokonca svojmu dobrému druhovi Jozefovi Škultétymu išiel robiť v súboji sekundanta. Nešlo však o súboj pre krásnu ženu, ale ako inak – pre národ a slovenčinu... Na to spomína nielen Halaša, ale aj martinská herečka Nada Hejná. Keďže baťko Škultéty vedel o zbraniach len toľko, že strieľajú, vzali ho mladší martinskí chlapi na stránu pod Martinské hole, že ho naučia mieriť do terča. Ale veru nenaučili. Nadišiel deň súboja a Škultéty a Berecz sa dostavili do Jahodníckych hájov so svojimi sekundantmi. Vajanský sa ešte do posledku snažil zabrániť súboju, ale veru baťko Škultéty len a len strieľal. Kým však Maďar radšej strieľal trikrát do vzduchu, baťko do vzduchu nemusel – jeho guľky okolo cieľa ani nešli. Celý konflikt sa doriešil v neďalekom hostinci...

SLOBODY SA NEDOŽIL

Svetozár Hurban sa konca prvej svetovej vojny nedočkal. Umrel skôr, ako sa mohol dožiť oslobodenia sa Slovákov spod rakúsko-uhorského jarma. Nedožil sa toho, za čo žil a v čo veril.

3 OTÁZKY PRE:

JUDr. JÁNA ČARNOGURSKÉHO o zvrate v tzv. kauze arcibiskupa Sokola

Komu zopakovať otázku o ospravedlnení?

• **Policia v Trnave zastavila trestné stíhanie proti neznámemu páchatelovi vo veci straty desiatok miliónov slovenských korún z majetku Trnavskej arcidiecézy, pretože skutok sa nestal. Aj keď sa trestné stíhanie formálne viedlo proti neznámemu páchatelovi, každému bolo jasné, že v skutočnosti sa viedlo proti emeritnému arcibiskupovi Jánovi Sokolovi. Čo sa teda stalo s tými peniazmi, respektíve nejde o ich stratu?**

Na túto otázku vám neviem odpovedať, pretože uznesenie polície o zastavení konania zatiaľ nie je zverejnené. Otázka znie tiež, o aké peniaze má ísť? Kúpna cena za stavebný pozemok pre Tesco sa rozdelila podľa dohody medzi farnosťou Bratislava-Rača (na jej území

bol pozemok) a medzi arcibiskupstvom Trnava. Nevieť o nijakých sporoch, čo sa týka týchto peňazí.

• **Samotné vyšetrovanie však bolo sporné. Dokonca vraj protiústavné. Aký názor má v tejto veci Občiansky výbor pre objektívne informovanie verejnosti, ktorého ste predstaviteľom?**

Nemáme námietky k technickej, kriminalistickej stránke vyšetrovania. Sporné je oprávnenie štátnej polície vyšetrovať vnútorné finančné záležitosti katolíckej cirkvi. Podľa článku 24 odsek 3 Ústavy SR cirkvi a náboženské spoločnosti spravujú svoje záležitosti samy. Podľa článku 2 odsek 1 Základnej zmluvy medzi SR a Vatikánom Slovenská republika uznáva právo katolíckej cirkvi na

Slovensku na vykonávanie vlastníckeho práva k jej finančným a materiálnym prostriedkom a spravovanie jej vnútorných vecí. Iné cirkvi majú podobné ustanovenie v zmluve so štátom. Ak sa objavili námietky k finančnému hospodáreniu arcibiskupa Sokola, oprávnenie na kontrolu a vyvodzovanie dôsledkov mal len Vatikán.

• **Elementárne pravidlá slušnosti by naznačovali, že voči emeritnému arcibiskupovi Sokolovi sa udiala minimálne morálna ujma.**

Uznesenie polície ešte nemusí byť právoplatné. Po právoplatnosti uznesenia by bolo dobré vašu otázku zopakovať.

Zhovárал sa Ivan BROŽÍK
Foto: Emil SEMANCO

V SNN 6/2015
SI PREČITATE

■ Ako sa zvykne robiť slovenská zakáľačka na Zemplíne, Horehroní či na Dolnej zemi
■ Maticiar J. Cincík a autori SNN M. Lacko a P. Mičianik sa prezentujú v českej publikácii
■ Spomienka na jazykovedca Jozefa Mistriku, človeka – vedca s neuveriteľným záberom

Čím viac sexuálnej slobody, tým viac politického otroctva Únia je ťažkopádny a diktátorský moloch

Anna HROMJÁKOVÁ – Foto: archív SNN

Integrácia Slovenska do Európskej únie nebola pozvánkou do elitného klubu, ako sa to zvykne interpretovať. Nastavenie prístupových podmienok spĺňalo charakter plného ekonomického a politického podrobenia sa krajiny. A politici ako Dzurinda, Mikloš, Čarnogurský, Figeľ či Weiss, no i mnohí ďalší z bývalého modrého koalíčného zoskupenia sa tým dodnes chvália. Ako najväčším stranickým úspechom, najväčším dosiahnuteľným víťazstvom pre štát. Ibaže za takmer dvanásť rokov od prijatia SR do EÚ sa predstavy a realita o tomto spoločenstve prudko rozšli. Z demokratického spoločenstva slobodných štátov sa Únia stala ťažkopádnym a diktátorským molochom.

Dosiaľ jedinou viditeľnou výhodou integrácie pre obyvateľov Slovenska bol voľný pohyb občanov po štátoch Únie. Pod návalom imigrantov idylka Schengenu dostáva vážne trhliny. Kontroly na hraniciach už nie sú ničím výnimočným. Zlyhala spoločná európska politika v jednej výhode pre občanov Európskej únie. V pohraničných oblastiach uvážnila mnohých v novopostavených domoch. A na to stačilo, aby sa tisíce ľudí vybrali hľadať nový domov v prosperujúcej Európe.

■ ÚSTAVA BEZ HDNŇŮT

Ale migračná kríza bol iba druhý krok na rozvrátenie života v európskom

kontinente. Prvým bolo vzdanie sa kresťanských hodnôt. Je priam úsmevné počúvať europoslancov hovoriť o hodnotách, keď práve oni nenašli miesto pre ne v európskej ústave. Naopak, s ľahkosťou začali Európu meniť na multikulturnú. A treba povedať, že nemali pritom na mysli miešanie rozličných etníc. Nie išlo im o vypovedanie vojny tradičným hodnotám, prirodzenému chodu života. Zašli tak ďaleko, že už nie príroda, ale človek sám má rozhodovať o tom, či bude ženou, alebo mužom. Sexuálna sloboda sa stala najvyšším ľudským právom.

Už pred sedemdesiatimi rokmi anglický spisovateľ Aldous Huxley

vystríhal ľudstvo pred ztročením práve cestou zdaniej sexuálnej slobody. Napísal: „Zároveň so zmenšovaním politickej a ekonomickej slobody má sexuálna sloboda tendenciu zvyšovať sa. A diktátor urobí dobre, keď túto slobodu podporí. Spolu so slobodou voľne si snívať pod vplyvom drog, filmov a rozhlasu to pomôže uzmierniť jeho poddaných s otroctvom, ktoré je ich osudom.“ Stal sa bruselský diktátor obeťou ešte väčšieho diktátora?

■ NESÚDRŽNÉ SPOLOČENSTVO

Keď Merkelová vyhlásila, že multikulturalizmus sa neosvedčil, Európa už bola zaplavená státisícami imigran-

Bruselské sídlo EU už dávno nie je symbol spolupráce a solidarity.

tov. Takže projekt islamizácie starého kontinentu zrejme nepochádza z centrály v Bruseli. Inak by ho mal pod kontrolou. Maďarsko ako prvé zobralo situáciu do vlastných rúk. Brusel sa vyhrážal sankciami. Nasledovalo Poľsko. Brusel sa vyhráža sankciami. Rakúsko tiež obchádza Schengen, ale má toľko drzosti, že sa iným štátom za rovnako obranný prístup k riešeniu utečeneckej krízy vyhráža odobratím

eurófondov. Aj Ficovi pohrozili európski socialisti, že SMER-SD vylúčia zo strany európskych socialistov. No keď k tomu malo prísť, tí, čo to navrhovali, ani sa neunúvali zúčastniť sa na zasadnutí.

Európska únia musí prejsť vlastnou katarziou. Ako prispejeme k jej ozdravnému procesu, ukážu voľby. No sotva s politikmi, ktorí štát dovedli do koloniálneho postavenia.

Protestujúcich pedagógov inštruuje odborník na štátne prevraty Štrajk učiteľov – rozhovor slepého s hluchým

Ivan BROŽÍK – Foto: Jozef ŠOLC

V roku 2013 učiteľia v Dánsku vytvorili živú reťaz cez celú krajinu, aby dali najavo vláde svoje nielen ekonomické požiadavky. V roku 2016 tú istú formu protestu zvolili učiteľia na Slovensku. A to týždeň po prvých väčších demonštráciách, na ktorých prezentovali svoju – podľa nich – zúfalú ekonomickú situáciu.

V Bratislave sa na úvod protestov uskutočnila demonštrácia učiteľov, na ktorej sa zúčastnilo tisícpäťsto až dvetisíc ľudí. V ten istý deň sa začal časovo neobmedzený štrajk na mnohých školách na Slovensku. Učiteľia požadujú systémové reformy v rezorte a zvýšenie plátov. Vláda požiadavky učiteľov odmieta, tvrdí, že tak krátko pred voľbami už nemôže nič urobiť.

■ VLNA PROTESTOV

Zástupcovia štrajkujúcich učiteľov z organizácie Iniciatíva slovenských učiteľov (ISU) odovzdali vláde pokarhanie. Učiteľia tiež tvrdia, že sú zastrašovaní a šika-

Nie všetci štrajkujúci majú učiteľské diplomy...

novaní. ISU mala dostať desiatky upozornení na zastrašovanie učiteľov či priamy nátlak, aby odstúpili od štrajku.

V ďalších dňoch pokračovali protesty v Leviciach v Nových Zámkoch, v Košiciach a v ďalších mestách. V spomínanom Dán-

sku akcia spojila nielen učiteľov a žiakov, ale i celú verejnosť. Aj na Slovensku za lepšie školstvo už štrajkujú nielen učiteľia, ale tiež rodičia žiakov. Do škôl svoje deti posielajú s tričkami s podpornými nápismi alebo neposielajú vôbec. Niektorí sa dokonca rozhodli, že učiteľov po vzore Iniciatívy slovenských učiteľov podporí aj iniciatíva bratislavských rodičov. Podporovať ostrý štrajk budú, až kým vláda nespĺni požiadavky učiteľov. Veria, že na to, aby bol štrajk úspešný, sa musia ozvať aj oni.

■ ĎALŠIE AKTIVITY

Aktívni sú aj štrajkujúci učiteľia. Uskutočnilo sa ich stretnutie s prezidentom SR. Minulý piatok sa zišli na proteste v Banskej Bystrici. Obdobie štrajku vyplňajú aj dobročinnými aktivitami, ako je napríklad varenie polievky pre bezdomovcov, darovanie krvi, ale i čistenie verejných priestorov. Niektoré školy zostávajú zatvorené, inde vyučovanie beží v obmedzenom režime. Podľa informácií ministerstva škol-

stva zostalo zatvorených 137 škôl. ISU hovorí, že zatvorených je 290 škôl.

■ ROZPORY V TVRDENIACH

Učiteľia po prvý raz zverejnili svoje výplatné pásky. Veľa kritikov ich protestov tvrdí, že učiteľia majú nadštandardné platy. Ministerstvo tvrdí, že priemerný plat je v školstve je 997 eur v hrubom. To by znamenalo, že ich plat je oproti priemernému platu až 116 percent. Na prvý pohľad je táto suma naozaj vysoká, no v realite má iba malú oporu. Slovensko je spomedzi krajín OECD na poslednom mieste vo výške zárobku učiteľa.

Zo dňa na deň počet štrajkujúcich učiteľov ubúdal. Už po troch dňoch mnohé školy otvorili svoje brány pre žiakov prvého stupňa. V čase našej uzávierky, na začiatku tohto týždňa štrajkovalo len 1,85 percenta škôl. Zďaleka teda nešlo o celoštátne hnutie. Je predpoklad, že učiteľia protestnou akciou zvýšenie svojich plátov nedosiahnu.

VŠIMLI SME SI

Kedysi sa vpravde že kniha prežije všetko. Žiaľ, na Slovensku nastal jej súmrak. V krajine Pavla Orságha Hviezdoslava, Andreja Sládkoviča, Jána Botta a mnohých ďalších skvelých literátov komerčná konkurencia braku najskôr krásnu literatúru prizabila a teraz ju definitívne „doráža“ zánik verejných knižníc. Teda miest, kam ešte bolo možné za kvalitnou literatúrou zísť aj menej ekonomicky zdatnejšej časti obyvateľstva alebo naozajstným milovníkom kníh.

Knižnice vysielajú SOS

Situácia je vážna na strednom Slovensku. Podľa dostupných údajov v okresoch Zvolen, Detva a Krupina ešte v roku 2010 evidovali 51 mestských a obecných knižníc. Po dnešný deň z nich prežilo 44. Možno si čitateľ povie – no čo, sedem knižníc zaniklo! Ide však takmer o dvadsaťtri percent ponuky. Z týchto ostávajúcných knižníc sú štyri mestské, 12 obecných, profesionalizovaných a 28 neprofesionalizovaných.

Najčastejší problém prevádzky knižníc sú financie. Ich zriaďovateľom sa nedostáva dostatok zdrojov na zabezpečenie prevádzky knižníc, nielen na rozširovanie výpočtového fondu. Čo je však horšie, a o tom by asi vedeli dlho rozprávať pracovníci knižníc, dôvodom ich zániku je vo veľkej miere aj nezáujem ľudí. Niet čitateľov. Klasickú knihu vytlačil internet alebo jej elektronická podoba e-kniha. Klesol tiež počet kníh vo fondoch knižníc. Navyše, knižničný fond je vo väčšine obecných knižníc zastaraný a fyzicky opotrebovaný.

Tento trend nie je však celoplošný. Prvenstvo v obľúbenosti kníh z knižníc si už tradične drží Žilinský kraj, veľmi dobrý vzťah ku knihám majú v Trnavskom kraji. Naopak, v Trenčianskom pokračuje v posledných rokoch veľký pokles tých, ktorí pravidelne knižnice navštevujú. Možno si ešte tí vzdelanejší spomenú na hodiny literatúry či histórie, na ktorých sme sa učili o významných slovenských osobnostiach. Mnohé z nich začínali svoju životnú dráhu práve ako častí hostia a čitatelia toho mála knižníc, ktoré kedysi na našom území existovali. Zostane to už len ako spomienka?

(ib)

Lesy SR chcú byť spoločensky zodpovedným subjektom Odškodňujú obce za ničenie ciest

Lesné hospodárstvo je jedno z odvetví národného hospodárstva, ktorého hlavným cieľom je plánovité a trvalo udržateľné obhospodarovanie lesov Slovenska a ich rozvoj. Popri tejto úlohe začali Lesy SR kompenzovať škody niektorým obciam. Príspevok vyplatili na základe žiadostí tým obciam, ktorým miestne komunikácie nadmerne poškodzujú ťažba dreva.

Rozvoj lesného hospodárstva je priamo závislý od vývoja celého radu faktorov ekonomického a prírodného charakteru, ako sú povedzme zmeny vo významnosti funkcií lesov, konflikty medzi „ekológiou“ a „ekonomikou“ hospodárenia v lese, vývoj cien drevnej hmoty na svetových trhoch, tlaky na zvyšovanie využívania lesnej biomasy na energetické ciele, zvyšovanie počtu katastrofických situácií v lesoch a v neposlednej miere aj pôsobenie klimatických zmien a ich dosah na lesné ekosystémy.

Našlo sa však aj na to, po čom sa dlhé roky volalo. Štátny podnik Lesy Slovenskej republiky prispel v roku 2015 mestám a obciam na opravu miestnych ciest sumou 766 085 eur, čo je takmer trojnásobne viac ako v roku 2014. Podnik zvýšil objem prostriedkov v svojom Mimoriadnom fonde po tom, ako parlament obmedzil maximálnu percentuálnu sadzbu dane z lesných pozemkov na 2,5 percenta z hodnoty pozemku a niektoré obce tak prišli o časť príjmov.

„Objem schválených prostriedkov obciam bol pôvodne ešte vyšší a prekročil osemstatisíc eur, no nie-

ktoré plánované opravy nakoniec obce neuskutočnili. Podnik peniaze

ČO INÍ NEPIŠU

poslal 72 samosprávam,“ vysvetlil generálny riaditeľ podniku Lesy SR RNDr. Peter Morong. V roku 2014 tento podnik vyplatil obciam sumu 290 825 eur. Štátny podnik zapla-

til v roku 2015 obciam na daniach z lesných pozemkov 5,703 milióna eura, čo je o 191 000 eur menej ako v roku 2014.

Výška jednotlivých príspevkov sa pohybovala od tisíc eur v prípade obce Ovčiaro až po tridsaťtisíc eur pre obec Vyšná Boca. Výška príspevku je závislá od celkových nákladov opravy a intenzity využívania cesty vozidlami podniku a jeho dodávateľov. Podnik týmto naplní svoj cieľ byť spoločensky zodpovedným subjektom, ktorý poskytuje prostriedky na podporu aktivít súvisiacich s lesníctvom. Správa a opravy miestnych komunikácií sú jednou z kompetencií samospráv a na jej plnenie dostávajú obce a mestá podiel z dane z príjmu fyzických osôb vybratých do štátneho rozpočtu.

Lesy Slovenskej republiky, štátny podnik, sú najväčším správcom lesného majetku na Slovensku. Obhospodarujú približne deväťstatisíc hektárov lesných pozemkov, čo je takmer štyridsaťpäť percent lesného pôdneho fondu Slovenska. Koncom roka 2015 zamestnával podnik vyše tritisíc ľudí.

Zdroj: *Min. pôdohospodárstva SR*
Foto: *Emil SEMANCO*

NÁZORY

Učitelia v politických osídlach

Roman MICHELKO

Ak by sme mali čo najpresnejšie definovať, o čom má byť štrajk učiteľov, treba jednoznačne zdôrazniť, že požiadavky učiteľov to rozhodne nie sú. Naopak, freudovské prerieknutie sa jedného z organizátorov v Denníku N v celej ohyzdnej nahote dokázalo, o čo tu vlastne ide. Organizátor štrajku nevdjak priznal, že o splnenie absolútne nerealistických požiadaviek učiteľov im skutočne nejde, štrajk splní svoj cieľ, ak preferencie Smeru poklesnú o päť percent. Súdruh učiteľ Miroslav Sopko, inak číslo deväť na kandidátke Matovičovho OLaNO, si len musí splniť svoju stranícku úlohu, ktorú mu jeho boss dal.

Podme však k meritu veci. Niet pochýb o tom, že slovenské školstvo trpí mnohými neduhmi. Je chronicky podfinancované, je tam hádam najvyššia fluktuácia

ministrov, len málokto z nich prišiel s jasnou koncepciou. No a ani jeden z nich nemal šancu uskutočniť v školstve nejakú zásadnejšiu reformu. Napriek tomu v posledných štyroch rokoch sa predsa len niečo urobilo. Čaplovičov cieľ či príslub dosiahnuť, aby priemerný plat učiteľa bol 1,2-násobkom platu v národnom hospodárstve, sa však nepodarilo uskutočniť. Dnes je na úrovni 1,05-násobku priemernej mzdy v národnom hospodárstve. Ak si však uvedomíme, aké regionálne nevyvážené je odmeňovanie zamestnancov na Slovensku, môžeme pokojne konštatovať, že v siedmich z ôsmich krajov majú učitelia plat minimálne na úrovni 1,2-násobku priemernej mzdy v ich kraji. Pochopiteľne, Bratislava je výnimka.

Veľkým problémom sú aj nástupné platy učiteľov, ktoré sú

niekde na úrovni 640 eur v hrubom, čo rozhodne nestačí na založenie rodiny, ak si pritom uvedomíme napríklad ceny bytov v Bratislave. Tu však treba zdôrazniť, že kompenzovať nízke príjmy začínajúcich učiteľov má práve pripravovaný

KOMENTÁR

projekt učiteľských bytov. Popri tomto zámere treba zdôrazniť, že platy učiteľov za posledné štyri roky vzrástli o 22 percent a s vysokým náskokom prekonal rast plátov všetkých ostatných zamestnancov vo verejnom sektore. O tom, že najhlasnejší kritici súčasnej vlády, osobitne Eugen Jurzyca – zrejme najneschopnejší minister školstva, aký tu v uplynulom štvrtstoročí bol – nielenže nepridal učiteľom ani cent, ale pri diskusiách o štátnom rozpočte vystríhal pred jeho zvyšovaním pre školstvo a vedu, keďže

maastrichtské kritériá, teda výška deficitu HDP, boli preňho absolútne a neprekonateľné fetiš.

Aby bolo jasné, protesty učiteľov majú svoj význam, je potrebné, aby sa otvorila veľmi jasná a široká diskusia o našich prioritách, a je jasné, že dlhodobé zaostávanie v oblasti školstva a vedy z nás môže v dlhodobom horizonte urobiť nekonkurencieschopnú krajinu. Je jasné, že učitelia sú vysokoškolsky vzdelaní ľudia a vo vysokokvalifikovaných profesiách patria medzi najhoršie platených. Ak by však niekomu išlo skutočne o vec, a nielen o čistú politiku, nezačal by protest na sklonku volebného obdobia, keď je už legislatívny proces ukončený. Takéto nátlakové akcie majú význam niekedy na jeseň, keď sa tvoria priority štátneho rozpočtu. Vtedy je tlak na politikov logický a má veľkú šancu byť aj úspešný.

Toto však vôbec nie je terajší prípad. Slovenská komora učiteľov sa stala trápnu priehladnou filiálkou jedného z najzdiskreditovanejších politikov na Slovensku Igora Matoviča. Svojím úzkym straníckym prepojením dnes a denne dokazujú, že robia všetko preto, aby ich požiadavky ani teoreticky nemohli

byť splnené. Ultimatívna požiadavka, aby sa hneď a zaraz našlo štyristo miliónov eur na didaktické pomôcky či skokový nárast plátov o 140 eur mesačne, sú v tomto čase nespĺniteľné. Napokon aj relatívna (ne)úspešnosť štrajku, keď z vyše deväťdesiat tisíc učiteľov sa k nemu pridalo sotva jedenásť tisíc, potvrdzuje, že na takéto hrubozrné politické zneužitie sa dá nahovoriť sotva jeden z desiatich učiteľov. Okrem toho aj teritoriálne rozšírenie štrajku má veľkú výpočtovú hodnotu. Štrajk je relatívne úspešný v baštách pravice a demagogia a lži organizátorov takmer úplne pohoreli v oblastiach na východe či severe Slovenska.

Inak povedané, väčšina štrajkujúcich učiteľov prijala štrajk skôr ako vyjadrenie svojho politického postoja a je im úplne jasné, že s riešením ich akútnych problémov štrajk nemá nič spoločné. Takéto podlé a priehladné politické vydieranie verejnosť určite prehliadne, a teda hlavný a jediný cieľ štrajku (podpásový útok na politického rivala) sa nepodarí. Niežeby Smer nerobil chyby a nezaslúžil si aj kritiku, ale to, s čím vyšiel Matovič a jeho adlátusi, nemôže dlhodoboko nikoho presvedčiť.

Štrajkový predvolebný guláš

Maroš M. BANČEJ

Pondelok 25. januára som mal okolo poľudnia cestu cez bratislavské námestie SNP. Drobné, ale vytrvalo pršalo, fúkal vietor, sychravá vlhkosť liezla pod kožu. Pred už tradičnou tribúnou bol les dáždnikov. V čase môjho prechodu som odhadol, že ich je tak zo päťsto. Sem-tam zarapkal rapkáč, ozvala sa pišťalka. Niektoré z tribún s sugestívnym hlasom skandovali: Vydržíme! Okamžite som si uvedomil, že ide o zhromaždenie učiteľov ohlasujúce začiatok ich štrajku. Vo verejnosti rezonujú najmä ich finančné požiadavky. Je to logické, veď našinec vo väčšine prípadov hľadá najmä na materiálno. Lenže vo vyhláseniach organizátorov boli nastolené aj požiadavky takpovediac koncepčné, týkajúce sa fungovania školstva ako celku. Opozícia jasá z pekne nahraťej lopty, ba hovorí sa, že niektorí

jej lídri majú v celej akcii prsty, no a vláda kľučkuje v obrannom pásme. Aj najväčší optimisti musia uznať, že štrajk pár týždňov pred voľbami bez podpory odborov a navyše s veľmi nízkou účasťou pedagógov je v podstate zbytočný. Jeho jedi-

POZNÁMKA

ným cieľom je miešať predvolebný guláš. A pritom téma školstva je skutočne spolu so zdravotníctvom jednou z našich najväčších boľáčiek. Hlavnou zložkou podhubia, z ktorého vyrastá národná kultúra, je vzdelanie, a teda školstvo. To musí byť nastavené s víziou, odkiaľ sa pohýname a kam smerujeme. Určite tomu neprispieva neustála výmena učebníc, rôzne provizória, chaos v učebných plánoch. Veta sa hovorí o tom, že memorovanie

a následné papagájovanie je neefektívne, na strane druhej rodičia často v pracovnom strese, či ešte horšie z pohodlnosti s učiteľmi nespolupracujú. Nechávajú deti napospas televízorom, počítačom a tabletom, prípadne smartfónom. Aj z tohto dôvodu napríklad povážlivo poklesla čitateľská gramotnosť našich detí a mládeže a s tým úzko zviazaná schopnosť porozumieť písanému textu a mať širokú slovnú zásobu. No a o pravopise generácie, ktorá komunikuje cez sociálne siete a obrazovky mobilov či tabletov, škoda vraviť. Keď už hovoríme o kultúre, tak tá takzvaná „všeobjímajúca“ svetová kultúra sa skladá z národných kultúr, ktoré sa neskôr prelinajú s inými kultúrami, navzájom sa inšpirujú a obohacujú. Koreň je však vždy národný. Najmä u nás je priam povinným cvikom iste

skupiny intelektuálov permanentne útočiť na národnú kultúru z pozície akejsi globálnej, dávno skomercializovanej mistry. Multikultúrne, genderové, homosexuálne a iné agendy majú u týchto ľudí zelenú a ich pretláčanie do školstva je permanentné. Sexuálnu výchovu by najradšej zaradili už do škôlok a k tomu rôzne multikultúrne prednášky a semináre. Je zaujímavé, že peniaze na učebnice či pracovné zošity, ale aj DVD sa v prípade týchto projektov vždy akosi nájdu. Estetická a etická výchova, výchova k veľmi dôležitej mediálnej gramotnosti či dokonca k hrdošti na históriu tejto krajiny také šťastie nemajú. Spolupráca s rodičmi, ktorí sú väčšinou chytaní do ekonomickej siete zúfaleho zarábania peňazí, tiež nie je bohvieaká. Takže spočítané, vydelené – najprv začíname upravovať spoločenské podmienky na Slovensku, podporme ekonomicky pracujúcich rodičov a pokúsme sa vrátiť spoločenskú vážnosť učiteľskému povolaniu. Odstrihnime od písania učebníc kadejaké spolitizované lobistické skupiny a nahradíme ich skutočnými odborníkmi. Nebojme sa slov národná kultúra a súbežne riešme aj platy učiteľov.

SPOZA OPONY

Keď pred desaťročiami vznikla táto rubrika, redakcia a Matica vtedy sídlili v ctihodnom kláštore, predtým nectíhodnom múzeu ateizmu, v centre Bratislavy. Matica bola na vrchole a traja spisovatelia sa vydali na cestu do rumunského Bihoru za krajanmi. A to v čase, keď všetkých zaujímali krajania v Kanade, USA a v Austrálii. Bola to tichá, ale zjavná demonštrácia. Neniesli len slovenské knihy, ale trepali sa do hôr po cestách-nectestách, aby spoznali, že tu treba najväčšmi aj kilometre elektrických káblov, aby sa dovedla elektrina tam, kde jej niet. Bihor, prekrásna príroda prekrásnych ľudí, bol pre nich symbolom, ako treba stáročiami udržiavanú kultúru slovenskej žiavanú kultúru slovenskej vydržať, slovenskej práce zveľadovať, ako o slovenskosti nielen rečníť, ale zhmotniť ju, takrečeno ju zmateriálniť.

Jeden z autorov – Dušan Mikolaj, skromne, ale účinne pôsobí buď v matičných médiách, alebo píše pútavé knihy. Druhý účastník expedície, ktorý tuším do toho dal, do

terénnej jazdy po bihorských cestách-nectestách, aj svoju embéčku, Peter Holka medzitým do slovenskej literatúry, prózy vniesol snový motív, ktorého kúzlu podľahne možno čitateľ

tách, aby spoznali kus slovenského života, ktorý desaťročia bol akoby zakliaty, nikto o ňom nielenže nehovoril, ale zrejme ani nevedel, zabudli sme naň. Bola to vzbura týchto troch

Zakarpatskej Ukrajiny, lebo je tam veľká maďarská menšina. Vtedy sa v tejto rubrike písalo o potrebe zmateriálnenia slovenskej, osobitne matičnej pomoci. Tam bolo mnohé v roz-

do maďarskej školy. Pre slovenskú menšinu sa už dávno skončili časy, ktorým dnes s nostalgiou hovoria zlaté. Nič také sa nedeje s maďarskou menšinou. Pre vládu v Budapešti to bola naozaj prvá priorita, prvá jednoznačná požiadavka voči novej ukrajinskej vláde a novému ukrajinskému prezidentovi.

Slovenská vláda získala medzinárodné, osobitne americké uznanie za výnimočne ústretový prístup pri riešení neľahkej situácie s plynom. Postupovali sme pragmaticky, lebo vidíme problémy, ktoré ruský Gazprom ešte nevyriešil so svojim najväčším odobratelom Ukrajinou, bez ktorej sa plyn do Európy nedostane. V tejto situácii si možno položiť veľmi jednoduchú otázku. Prispeli sme Ukrajincom len poradcami? Kladieme im otázku o našich dvadsiatich tisícoch krajanoch? Nespušťaťme ich zo zreteľa? Nejde mi vonkoncom len o Zakarpatskú Ukrajinu, tá má tak či tak krajské zlaté časy za sebou, ide mi o princíp. A aj o to pochopiť význam Maticy tam i tu.

Prečo potrebujeme teraz krajanov

Dušan D. KERNÝ

skvele zostavenej Bodacovej knihy o Zámku v Budmericiach. Bol to prvý slovenský autor, ktorý literárne objavne napísal prózu o drastických nových časoch mafie a kapitalizmu na Slovensku. Novelu Smrť, na ktorú sa čakalo – ojedinelé dielo ako prvý uvrejšil na stránkach matičného média.

Tretí bol vtedy výlučne len prozaik Ivan Hudec, o ktorom dávno nič nepočuť, ale možno naňho natrafiť kdekade po archívoch na Slovensku, v ich tichu a samote. Títo traja už vtedy známi prozaici sa stali pútnikmi po neľahkých ces-

proti tomu zabúdaniu. To je na tom pozoruhodné a zapamätaniahodné. Najmä v tomto čase, keď celkovo panuje nálada, že bez vidiny nejakého zisku takmer nikto ani prstom nepohne.

Potom som v tejto rubrike písal o krajanoch v Ukrajine. Bolo to pod vplyvom cesty týchto troch prozaikov. Pragmatická väčšina slovenského literárneho života ich považovala pre tú cestu do Bihoru za Don Quijotov. Ale písal som aj pod vplyvom môjho známeho Lászlóa Doboša. Ten po páde starých pomerov futášoval do

SEBAOBRAÑA

Neblahé vplyvy súčasného životného štýlu detí sa aj na Slovensku začínajú otvorene prejavovať. Nielen nízkou imunitou, problémami so sústredením, so spánkom či s nadváhou, ale aj slabosťou svalov. Mnohé deti už v materskej škole majú oslabenú hornú časť tela a najmä svaly na rukách až tak, že v predškolskom veku nie sú pre nedostatok fyzickej aktivity schopné ani len držať obyčajnú ceruzku. Blízka budúcnosť nevyzerá v tomto smere najlepšie.

Ochabnuté deti

Oslabené svaly trupu, hrudného koša a rúk postupne vedú k zlému držaniu tela, ktoré môže súvisieť s krivou chrbtice a mnohými ďalšími problémami. Všetky negatívne javy vidno aj v ortopedických ambulanciách, detskí lekári otvorene hovoria o pandémii civilizačných vplyvov na zlé zdravie najmladších generácií. Až takmer sedemdesiat percent detí končí s odporúčaním pravidelnej rehabilitácie a pohybových aktivít, lenže mnohí rodičia to pre nedostatok času a pracovné vyťaženie nedodržiavajú. Radšej nechajú deti sedieť doma za počítačmi. Hodiny telesnej výchovy na základnej škole a predtým cvičenia v materskej škole určite nie sú dostačujúce.

Nedávno materské školy v Londýne rozbehli špeciálnu kampaň na podporu fyzickej aktivity a zdatnosti detí s názvom Boot Camp. Jej cieľom je pomôcť deťom budovať svaly paží, ktoré majú nedostatčne vyvinuté. Problém detí so slabou hornou časťou tela, a hlavne s rukami, sa stal viditeľným najmä za ostatné dva roky. Podľa lekárov a pedagógov je to jednoznačne spôsobené tým, že deti sa hrajú neraz celé dni na tablete namiesto toho, aby behali vonku a inak sa hrali. Niektorí rodičia podľa anglického výskumu dávajú do smartfónov do rúk už i deťom, ktoré sú ešte v kočíku, aby ich zabavili.

Mnohí rodičia sú dokonca presvedčení, že ak dajú dieťaťu do ruky výdobytk moderných technológií, tak mu pomáhajú do budúcnosti. Myslia si, že deti sa naučia mnohé vďaka vzdelávacím aplikáciám, budú vedieť lepšie robiť s technikou ako rovesníci, že sa takto rozvinie lepšie ich inteligencia a podobne. Lenže týmto prístupom k výchove svojim potomkom vyslovene ubližujú, lebo zaostáva ich fyzický vývoj. Ti používaním techniky možno rozvíjajú isté zručnosti, ale pri počítačoch sa zväčša nevedia, naopak, hlúpnu a zabijajú svoje mentálne i fyzické danosti. Ortopédi upozorňujú, že je aj ďalší vážny dôvod, prečo obmedziť prístup detí k digitálnym technológiám. Nikdy predtým podobné problémy nezaznamenali, ale v súčasnosti odborníci vyhlasujú, že mnohé deti sú fyzicky také slabé, že nedokážu poriadne v školskom veku držať ceruzku či pero a ich rukopis je veľmi biedny. Tendencia problémov s držaním pera a písaním je pre ochabnuté svaly u malých detí rastúca. Rukopis je slabý, roztrásený, deti nedokážu poriadne priťahovať a ťahať pero či ceruzku po papieri tak, aby vytvorili pevnú plynulú čiaru.

Na Slovensku sa tejto tematike okrem iných venuje aj Nadácia Pre zdravie našich detí. Jej zakladateľka Lucia Polakovičová hovorí: „Okrem zlého spánku, vyššej hmotnosti a nedostatku pohybu, s čím súvisí rozvoj obezity a mnohých ochorení, nový životný štýl malých detí súvisí aj s ich celkovou fyzickou slabosťou a nešikovnosťou.“

Robert LANDIS

Kolko Slovákov žije v zahraničí, možno len odhadovať Krajanovia žiadajú viac štátnej pomoci

Zhovárал sa Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: Ludo POMICHAL

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí odhaduje, že mimo nášho územia žije 1,75 až 2 milióny Slovákov, ich potomkov či krajanov hlásiacich sa k slovenskému pôvodu. Objektívnejšie sú počty Slovákov v tých štátoch Európy, kde majú postavenie národnostných menšín. Podľa nedávneho oficiálneho sčítania obyvateľstva v Českej republike žije 148 000 našich krajanov (oni sami uvádzajú 350 000), v Srbsku je to 52 750, v Maďarsku 29 647 (odhad krajanov 100 000), v Rumunsku 17 199 (25 000), v Ukrajine 6 700 (12 000), v Chorvátsku 4 753 (10 000) a v Poľsku 3 500 (12 000). Predsedom ÚŠZZ je Ján VARŠO.

• **Súčasťou vašej práce je aj cestovanie za krajanmi do zahraničia. V ktorých štátoch ste v rámci svojej terajšej funkcie boli?**

Od nástupu do funkcie som sa stretol s krajanmi v Českej republike, Maďarsku, USA a Kanade. S krajanmi som si vymenil názory na vládnú koncepciu štátnej politiky vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí na roky 2016 až 2020 a oboznámil som sa s aktuálnymi otázkami krajanov žijúcich v štátoch, v ktorých je naša komunita aktívna.

• **Čo vás na cestách a pri stretnutiach prekvapilo, čo potešilo a čo naopak nepotešilo?**

Ťažko zovšeobecňovať, ale skôr ma neprekvapilo, aj na základe mojich poznatkov z veľvyslaneckého pôsobenia v Srbskej republike, že sa znižuje záujem krajanov o pôsobenie v spolkoch a združeníach, a to nielen v navštevovaných krajinách. Túto situáciu treba seriózne vyhodnocovať i s prihliadnutím na to, že mladí ľudia sú dnes nútení viac sa zameriavať na svoj kariérny rast a zabezpečenie rodinného zázemia. Na druhej strane však krajanovia prejavujú záujem o účasť na programoch národného charakteru v zahraničí. Potešiteľné sú tiež prípady mladých jednotlivcov, ktorí sa zapájajú do organizovania kultúrno-spoločenských podujatí. Verím, že preberú generačnú štafetu zachovávaní a rozvoja slovenskosti v zahraničí. Neteší ma však roztrieštenosť slovenskej komunity v jednotlivých štátoch, čo rozhodne nenaplnia ducha krajanovej spolupatričnosti a súčasne znižuje jej potenciál uplatňovať svoje práva v domovskej krajine.

• **Slováci sa do zahraničia sťahovali vo viacerých historických vlnách. Máme tieto pohyby dôkladne zmapované a publikačne zachytené?**

Myslím si, že publikácií je nedostač a ten, kto sa o to zaujíma,

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí vedie bývalý diplomat Ján VARŠO.

cestu k informáciám určite nájde. Problémom súčasnosti nie je nedostatok informácií, ale informačná presýtenosť a roztrieštenosť, ktorá niekedy zahmlieva podstatu hlavných výstahovaleckých prúdov. V súčasnosti treba osobitnú pozornosť venovať mapovaniu novodobej migrácie do krajín západnej Európy, ale aj v zámorí v súvislosti s možnosťou sebarealizácie na tamojších trhoch práce. Je fakt, že ide o ďalšiu veľkú skupinu občanov Slovenskej republiky pôsobiacej v zahraničí popri vystavovaní sa Slovákov na Dolnú zem pred takmer tristo rokmi a emigráciou do zámoria na prelome 19. a 20. storočia.

• **Dá sa hovoriť o slovenskej diaspóre?**

Áno, pokiaľ ňou rozumieme určité etnické spoločenstvo žijúce v prostredí väčšinového národa, čo Slováci žijúci v zahraničí aj sú.

• **Kolko Slovákov približne žije v súčasnosti v krajinách komunítach na rôznych svetadieloch?**

Presné údaje o počtoch svojich krajanov v zahraničí nie je schopná určiť nijaká krajina, vrátane Slovenska. Údaje od krajanov sú spravidla vždy vyššie ako oficiálne štatis-

tičky. ÚŠZZ uskutočnil v kontexte prípravy Koncepcie štátnej politiky SR vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí na obdobie rokov 2016 až 2020 celosvetový dotazníkový prieskum o počte Slovákov v zahraničí a takmer všetci krajanovia uvádzajú vyššie odhady v porovnaní s oficiálnymi štatistikami v ich domovských krajinách.

V predchádzajúcom období úrad vyhodnocoval aj údaje o slovenských komunitách v západnej Európe a v zámorí, ktoré nemajú status národnostných menšín, ale sú neoddeliteľnou a rovnocennou súčasťou štátnej politiky. V dôsledku novodobej ekonomickej migrácie vznikajú v cellových štátoch nové komunity, pričom sú čiastočne posilňované aj pôvodné spoločenstvá Slovákov v západnej Európe a v zámorí. K novým migračným destináciám patrí napríklad Írsko, Dánsko, Nórsko, Anglicko a Nový Zéland.

Podľa aktualizovaných oficiálnych údajov z krajín západnej Európy v Spojenom kráľovstve Veľkej Británie a Severného Írska žije 90 000 (podľa krajanov až 110 000), v Írskej republike 25 000 (30 000), v Nemecku 21 000 (32 000), vo Francúzsku 8 500 (10 000), v Belgicku 6 000 (7 000),

v Rakúsku 3 800 (5 500), v Taliansku 3 000 (4 500), v Španielsku 1 200 (2 000) krajanov.

Podľa oficiálnych údajov zo zámorských štátov v USA žije 560 000 Slovákov a ich potomkov v niekoľkých generáciách. Neoficiálny odhad krajanov je okolo 750 000, v Kanade je to niečo viac ako 50 000, v Argentíne 24 000, v Austrálii 4 990 podľa oficiálneho sčítania v roku 2011 (odhad krajanov cez 10 000) a na Novom Zélande do 100 Slovákov.

• **Aká je podľa vás kvalita väzby krajanov na súčasnú SR?**

Myslím si, že väzby sú na dobrej úrovni, hoci neustále existuje priestor na zlepšenie. Spolupracujeme s krajanovými subjektmi inštitucionálne prostredníctvom dotačného systému, ktorým podporujeme projekty v oblasti školstva, kultúry, informovanosti a médií. Teší ma, že predstavitelia krajanov nachádzajú cestu k nám na úrad, čím tiež vzniká možnosť vzájomne komunikovať a zlepšovať spoluprácu. V októbri 2015 sme podpísali memorandum so Svetovým združením Slovákov v zahraničí s cieľom pomôcť posilňovaniu väzieb krajanovských a združení so Slovenskou republikou.

• **Monitorujete aj kvantitu výstahovalecva Slovákov po roku 1989?**

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí je v pravidelnom kontakte so združeniami, spolkami a strediskami, ktoré sa formovali v krajinách západnej Európy v dôsledku voľného pohybu pracovných síl po vstupe SR do EÚ. Úrad individuálne posudzuje žiadosti o poskytnutie podpory, predovšetkým pre vzdelávacie centrá a duchovnú činnosť. Údaje o počte Slovákov, ktorí opustili Česko-Slovensko, resp. Slovensko po roku 1989 osobitne nezisťujeme, ale sú zahrnuté v počte občanov príslušného štátu na základe oficiálneho sčítania ľudu alebo odhadov.

• **Aké sú budúce možnosti užšej spolupráce medzi ÚŠZZ a Krajanovým múzeom Matice slovenskej?**

Ak od našich krajanovských združení a spolkov v jednotlivých štátoch očakávame, že budú navzájom komunikovať a spolupracovať, tak je to prirodzené aj vo vzťahoch medzi Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí a Maticou slovenskou. Hoci každý z nás má svoje vymedzené pôsobnosti, obaja „obrábame“ národnú rolu doma alebo v zahraničí, ktorá je našim spoločným bohatstvom.

O ČOM JE REČ

Vstúpili sme do Roku Svetozára Hurbana Vajanského. (Narodil sa 16. januára 1847 v Hlbokom, zomrel 17. augusta 1916 v Martine.) Prvorodený syn Jozefa Miloslava Hurbana. Básnik, prozaik, kritik, literárny historik, novinár, politik. Dielo S. H. Vajanského je naozaj rozsiahle, tvoril pol storočia. Musíme obdivovať jeho obrovskú pracovitosť: v Národných novinách, kde sa stal redaktorom v roku 1878 – mal odvtedy až do svojej smrti v každom čísle aspoň jeden príspevok. A niektoré čísla napísal úplne sám. Hoci vyštudoval právo a po zložení advokátskej skúšky pracoval na viacerých miestach, po nástupe do novin sa už k advokátskemu povolaniu nevrátil. Bol zakladateľom obnovených Slovenských pohľadov, tajomníkom Živeny, činný v Knihničarsko-účastinárskom spolku aj v Slovenskom spevokole v Martine. Jeho literárne dielo, poézia a próza podstatne zasiahli do vývinu slovenskej literatúry. Vajanský patrí medzi najplodnejších slovenských spisovateľov. A venoval sa takmer všetkým žánrom: písal poéziu, novely, romány, cestopisy, kritiku, kultúrnu i politickú publicistiku a ďalšie novinárske útvary. Za svoju činnosť pre národ bol usta-

vične prenasledovaný maďarskými úradmi. Hodnotenie v slovenských dejinách je však voči nemu dosť nevďačné! S nespravodlivým posudzovaním osobnosti Svetozára Hurbana nesúhlasil kritik, národný umelec Alexander Matuška, ktorý napísal: „Hoci Vajanskému nepatrí naša láska, musí sa mu rozhodne

Peter ŠTRELINGER

Štátny väzeň uborský

dostať našej úcty; za to, že bol neohrozený, že sa heroicky držal na svojom poste. V tejto oblasti, v oblasti mravných skutkov a činov je Vajanský znamenitý príklad a vonkoncom niekto.“

Práve jeho neohrozenosť, statočnosť stojí za obdiv. Nebál sa postaviť vtedajšej vláducej moci a za tieto postoje sa ocitol viackrát vo väzení. Prvý, najdlhší žalár dostal Vajanský za článok Hyenizmus v Uhrách, ktorý vyšiel v septembri 1892 v Národných novinách. Ako syn i ako slovenský vlastenec tu protestoval proti tomu, že maďarskí žandári na prikaz štátnej moci zabránili odhaliť na cintoríne v Hlbokom pomník

Jozefovi Miloslavovi Hurbanovi. Jeho úvodník vtedy naozaj zaťal do živého: „Jedným slovom, hovädskú brutalitu páchal biedny inštrument vládnej vôle a dal príklad, že v tomto maďarizáciou zhumplovanom štáte už vymiera posledný cit ľudskosti a spravodlivosti, že sme už na tom stupni,

hrýzú a brešú tichou nocou! Posielajú na ľudí svojich lapajov, dávajú moc lahtikárom, aby smiali sa šedinám našich starcov!“

Odplata prišla čoskoro: 28. novembra 1892 bola Vajanskému doručená obžaloba prešporského vládného fiškála doktora Kramolina, že článok Hyenizmus v Uhrách, „v ktorom s vyvolávaním náruživosti a rozpaľovaním vášne povzbudzuje sa proti vláde a vrchnosti ako proti ústavným inštitúciám k slepej nenávisti a k hlboko ponižujúcejmu opovrhovaniu, v čom cítiť búrenie proti ústavným ustanovizniám, a ešte pritom burcovanie slovenskej národnosti proti maďarskej národnosti“. Na túto žalobu tlačový súd nariadil porotné pojednávanie 17. decembra 1892 v Prešporku. Vajanského obhajoval Pavel Mudroň a doktor Miloš Štefanovič. Slovo na svoju obhajobu dostal aj Vajanský. Jeho reč nebola žiadnou kajúcnou spovedou ani prosbou o milosť, bola to žaloba a kritika moci, ktorá ho súdila. Tlačový súd však na základe hlasovania poroty odsúdil Vajanského na jeden rok štátneho väzenia v Segedíne. „Svätozár Hurban Vajanský, štátny väzeň z Uhorska,“ tak sa podpísal deň po odsúdení v liste priateľovi, ruskému slavistovi V. I. Lamanskému.

Vývoj v Moldavsku ako príklad bumerangového efektu majdanizácie Nepokoje na východnej hranici hrozia

V Bruseli je teraz čas hektiky, ultimát, pochybností. Na plnú paru ide snaha zachrániť legitimitu Európskej únie tým, že sa postupne ohraničujú najdôležitejšie štáty Únie. Sú tri jasné návrhy, kde vlastne bude, či má byť hranica Únie – taká, cez ktorú by už utečenci neprešli. V takejto situácii sa ocitol vývoj na Ukrajine v pozadí, nehovoriac o susednom Moldavsku.

Dušan SLOVÁK – Foto: internet

Pritom práve vývoj na východe od našej hranice je poučením pre verejnosť, médiá i pre slovenskú politiku, ktorá si nevidí ďalej od nosa terajších štrajkov. Malé Moldavsko, štvormiliónový štát hraničiaci s Rumunskom (na 450 kilometroch) a s Ukrajinou (na 940 kilometroch), sa na prelome rokov otriasalo doteraz nevidanými masovými demonštráciami. Osobitosťou týchto demonštrácií, počas ktorých sa „samozrejme“ demonštranti podľa zvyklostí v tejto časti Európy aj násilne vlámali do úradných budov, bolo nezvyčajné spojenectvo. Nešlo ako zvyčajne o to, či smerovať do Európskej únie, alebo naopak do spoločenstva, ktoré vytvorila Ruská federácia. Obe protirečivé zoskupenia sa spojili a demonštrovali spoločne za zvrhnutie vlády, osobitne jej premiéra Pavla Filipa. Dožadovali sa pádu vlády a vypísania nových parlamentných volieb bez toho, aby si „proeurópania“ či „proruskí“ kládli akékoľvek predbežné podmienky. Podstatné bolo dostať preč terajšiu vládu, ktorá sa dostala ku kormidlu štátu práve programom približovania sa k Európskej únii. Prívrženci pripojenia sa k Rumunsku, keďže moldavský jazyk je vlastne rumunský a podobne spojené sú aj dejiny, sú vo výraznej menšine.

■ BABKOVÁ VLÁDA

Nespokojná verejnosť považuje vládu, a osobitne jej predsedu Filipa za obyčajný nástroj, bábkou v rukách miestneho oligarchu Plahotniuca. Vláda, jej predseda a oligarcha v pozadí majú, samozrejme,

Opozícia v Moldavsku dlhodobo podnecuje občiansku nespokojnosť.

plné ústa proeurópskych prejavov. V skutočnosti však podľa nespokojnosti širokých vrstiev obyvateľstva nemajú s európskymi hodnotami nič spoločné. Nerobia nič, čo by sa na hodnoty čo len podobalo. Ide o oligarchickú moc. Situácia je o to horšia a nespokojnosť ľudí o to väčšia, že Brusel im to „zhltol“ aj s navijakom. V podstate Západ a Rumunsko vládu oligarchov ochraňovali nepretržite, pokiaľ len šírili aspoň ilúziu, že sú proeurópski. A najmä keď sa vymedzovali, ohraničovali voči Rusku. Podľa názoru miestnych však jedinú, čo takouto politikou Západ a Rumunsko – člen EÚ a NATO, dosiahli, bolo, že vláda sa

stala hračkou v rukách mafiánov a oligarchov.

Moldavsko má veľké ekonomické problémy. Patrí medzi ekonomicky najzaostalejšie štáty Európy. Hrubý domáci produkt je najnižší z európskych štátov. Platí sa tu moldavským leu, za jeho stabilitu je zodpovedná Národná banka Moldavska. Napriek tomu sa v poslednom čase pokúša o rozvoj drobného podnikania. Krajina je závislá od dovozu energie a surovín z Ruska. Moldavsko má dobré predpoklady na rozvoj poľnohospodárstva, ktoré je hlavnou oporou ekonomiky. Bohatstvom je úrodná černoziem. Nezamestnanosť dosahuje podľa

neoficiálnych odhadov dvadsaťpäť percent. Dnes je moldavská ekonomika veľmi zraniteľná, oslabuje ju kolísanie cien energií, neúrody i nezáujem zahraničných investorov. Priemerná mzda v Moldavsku v roku 2007 dosahovala len sto USD.

Aj keď ide o štát na hranici EÚ a NATO, venujeme mu malú pozornosť. Aj v našich novinách sa o Moldavsku veľa nepíše. Pritom sa tu ako v zrkadle odráža politika Bruselu či už Únie, alebo Aliancie. Stačilo byť protiruskí a už politici krytí, ako hovoria miestni, ale aj rumunská tlač, mafiánmi a oligarchami sa dostali k moci a roky sa pri nej udržali. Konfrontačná politika deštruovala moldavské pomery. Na tamojších demonštráciách sme registrovali, ako sa bumerang majdanizácie – bumerang organizovania masívnych demonštrácií a podnecovania nepokojov obracia proti pôvodcom.

Moldavsko je v mnohom zaujímavé, treba mu v mnohom držať palce. Ale demonštrácie tento rok v centre hlavného mesta Kišiov nám hovoria nielen o pomeroch na východnej hranici Únie a Aliancie, EÚ a NATO, ale aj o niečom zhnitom, nepredvídanom v politike a postupe bruselských štábov. Dlhodobá politika zameraná na konfrontáciu Moldavsku neprospejeva.

■ BITKÁRI VO VLÁDE

Podobne je to aj s bumerangom majdanizácie v Ukrajine, veľkom a mimoriadne významnom európskom štáte. Bývalý slovenský ústavný činiteľ, bývalý podpredseda vlády I. Mikloš si v Kyjeve užil to, čo v Bratislave nepoznal ani na večierku odviazanej spoločnosti. Na zasadani bezpečnostnej rady štátu tam čelní predstavitelia hádzali po sebe poháre vody a nevyberavo sa častovali, nadávali si horšie ako u nás v dedinskej krčme. Video z tohto „zasadania“ najvyššieho ukrajinského orgánu urobilo na internete, na youtube mimoriadnu kariéru. „Náš“ minister, teraz poradca, jeden z viacerých,

lebo jeden na Ukrajinu nestačí, bol nielen očitým svedkom tohto unikátneho „európskeho“ divadla à la Kyjev. Musel aj prehltnúť, že poslanci Verchovnej rady dali zbaľiť a odniesť návrh daňovej reformy ako nepotrebný papier. Inými slovami to, čo prešlo dakedy v slovenskom parlamente s takmer sto percentami hlasov a povestná daňová Miklošova reforma sa udržala ešte dlho po tom, čo nebol v kresle ministra, to na Ukrajinu bola makulatúra.

■ NEDÔVERYHODNÝ KYJEV

Nemáme sa prečo škodoradostne tešiť, je to totiž znak, že ukrajinský parlament vzbudzuje zásadné pochybnosti. Po rokoch majdanizácie ukrajinskej politiky otázka totiž znie: budú naďalej poslanci a oligarchovia za nimi alebo oligarchovia rovno v najdôležitejších kreslách roky balansovať medzi sovietskym systémom, ktorý zbankrotoval, a skorumpovaným systémom oligarchického kapitalizmu, ktorý na sovietskych ruinách Ukrajinci vytvorili? A od oranžovej, prepytujem, revolúcie aj s našou podporou udržiavali. Čo sme to vlastne podporovali na majdane? Koho to vlastne podporujeme dnes? Nevracia sa nám bumerang majdanizácie, a to rovno v čase, keď by sme to isté radi videli aj v Moskve? Dnešný poradca dvoch ukrajinských ministrov, ktorí prišli do Kyjeva a získali občianstvo len nedávno, sa môže vyjadrovať zdržanlivo o svojej kyjevskej skúsenosti. Ale pravda je trpká. Počínanie politiky v Kyjeve podrýva medzinárodnú dôveru vo vládu, do ktorej EÚ a Medzinárodný menový fond napchali miliardy dolárov a eur. Ide o peniaze európskych daňových platcov – mali by sme teda vedieť, komu a na čo ich dávame. Za koľko miliárd nám vlastne stojí označovanie Ruska za agresora v najnovšej ukrajinskej doktríne? Prečo máme viesť vojnu za Krym, kam si nechodíme ani len nohy močiť?

Názory Slováka, hostujúceho profesora ekonomickej univerzity v Moskve Prečo sa udiala privatizácia?

Medzi najväčšie pozoruhodnosti tejto zimy patria nepochybne významné, doteraz dlho nevidane otvorené a priame diskusie nielen o ruskej ekonomike, ale aj o potrebe privatizácie, ba nevyhnutnosti zmien v ruskom smerovaní a celého ruského systému. A v tejto atmosfére sa už doteraz výrazný publicista, analytik a investigatívny žurnalista Vladimír BAČIŠIN stal hosťujúcim profesorom ekonomickeho inštitútu v Moskve.

Dušan D. KERNÝ – Foto: archív V. B.

Znalci označujú V. Bačišina za majstra ekonomickej investigatívy a zrejme jediného nezávislého ekonomickeho novinára v dejinách Slovenska po roku 1989. Vladimír Bačišin (1963) vedie vlastné blogy na portáli moskovskej rozhlasovej stanice Echo Moskvy a Hospodárskych novín. Prednáša aj na Fakulte žurnalistiky Moskvskej štátnej univerzity M. V. Lomonosova. Je autorom a spoluautorom monografií, vyše dvesto päťdesiatich odborných a vedeckých článkov, viac ako päťtisíc článkov v tlačených a elektronických médiách. Preto chceme jeho názory na privatizáciu predstaviť aj čitateľom SNN.

• **Pred rokom 1990 bola v niekdajšom Česko-Slovensku centrálna plánovaná ekonomika. Je cieľom bola nielen ekonomická efektívnosť, ale aj realizácia sociálnej politiky. Jej cieľom bolo vytvorenie širokej strednej vrstvy. V roku 1990 politické elity odmietli socializmus a začali vytvárať klasickú liberálnu demokraciu s trhovou ekonomikou. Privatizácia bola výsledkom jednoduchého predpokladu. Stručne povedané, ak bude všetko súkromné, tak nehrozí návrat socializmu. Existovali nielen ideologické dôvody. Prestala existovať Rada vzájomnej hospodárskej pomoci, ktorá zabezpečovala výmenu tovarov medzi socialistickými**

krajinami. Aké boli metódy privatizácie?

Privatizácia sa udiala na základe niekoľkých metód. Malá privatizácia, čo bol predaj maloobchodných prevádzok, sa robila aukčnou metódou. Vytvárala sa cena a najvyššia sa odklepla. Veľká privatizácia sa rozdelila na dve vlny. Použili sa v nich rôzne metódy. Boli to kupónová privatizácia, ktorej druhá vlna bola zrušená. Potom to bol predaj na základe verejnej súťaže, predaj vopred vybraným vlastníkom alebo kombinácia metód. Verejná súťaž sa robila na základe určitých kritérií. Existoval prípad, keď bola časť podielov v podniku predaná zahraničnému investorovi a ďalšia časť podniku predaná v kupónovej privatizácii. Podniky sa privatizovali celé. Komerčné banky len čiastočne.

• **Ako hodnotiť výsledky privatizácie?**

Medzi domácimi a zahraničnými nadobúdateľmi niet rozdielu. Každému nadobúdateľovi nejde o nič iné ako o zisk. Lamentovanie o tom, že komu sme to mali dať alebo nie, sú ideologické bludy. Buď má zisk zahraničná firma, alebo domáca. Zisk má ktokoľvek. Ekonomika je globalizovaná. Výsledkom privatizácie mohlo byť zavretie podniku, tak dopadli niektoré cukrovary, alebo úplné vyrabovanie podniku, alebo jeho rozvoj. Všetko závisí od majiteľa alebo manažéra.

• **Aká bola úloha investičných privatizačných fondov v privatizácii?**

Pri nich sa použila hypotéza, ktorá v niečom pripomína nemecký model hospodárstva, v niečom americký model. V nemeckom hospodárstve niektoré podniky vlastnia akcie bánk a niektoré banky sú vlastníkami podnikov. U nás fondy čiastočne vlastnili spolu so štátom banky, ale aj podniky. Fondy sa mali stať novými kolektívnymi strategickými vlastníkami. Neskôr sa zmenili zákony o fondoch tak, že fondy sa mali premeniť na portfóliových investorov. To znamená, že v každom podniku mali kontrolovať nie viac ako desaťpercentný podiel. Tam, kde fondy skončili, sa začína na Slovensku éra finančných skupín.

• **Ako dopadli jednotlivé privatizované podniky?**

Podľa môjho základného prepočtu, ktorý som robil spolu s ekonómom Martinom Matušovičom z Ekonomickej univerzity, polovica podnikov z kupónovej privatizácie existuje. Vzhľadom na úplne iné ekonomické prostredie, ktoré je dnes, je to úspech. Je to aj vďaka tomu, že tí, čo mali vážny záujem o rozvoj podniku, kúpili všetky akcie, a neraz aj za ceny, ktoré boli vyššie ako reálne trhové ocenenie. Svetlým príkladom je skupina manažérov vedená Vladimírom Šotákom.

Ekonom Vladimír BAČIŠIN.

• **Súčasťou zmien v slovenskej ekonomike bola aj privatizácia komerčných bánk. Čo nám to prinieslo?**

Slovenské komerčné banky vznikli zásluhou kapitálu, ktorý mal k dispozícii štát. Zostali v ňom aj úvery spred roku 1990. Devalvácia na začiatku deväťdesiatych rokov znemožnila ich splácanie. Pribudli k nim aj úvery po roku 1990, ktoré sa nesplácali. Ťažoba týchto úverov viedla k tomu, že v roku 1998 štátom kontrolované banky existovali na papieri. Ak by sa prísne dodržiavali všetky zákony a predpisy, tieto banky by zbankrotovali. Štát ich ozdravil tak, že vybral z nich nesplatené úvery a nahradil ich novými peniazmi vo forme štátnych dlhopisov. Ekonomovia Brigita Schmögnerová, Viliam Vaškovič a Juraj Renčko urobili v roku 1999 to, čo museli robiť vo vyspelých krajinách po skončení finančnej krízy.

Aj vďaka nim máme zdravý bankový sektor. Podstatne sa znížili úroky a uľahčilo financovanie, napríklad bytovej výstavby.

• **Nedalo sa to urobiť aj ináč?**

Niektorí ekonómovia tvrdili, že banky sme mali predať za korunu. Je to nezmysel. Záujemcovia nekupujú nič, čo nefunguje, nemá podiel na trhu a nie je predpoklad na to, že bude mať zisky. To platí najmä pre finančné inštitúcie. Ani ja by som si nekúpil skrachovanú banku. Niekoľko menších bánk skutočne skrachovalo a nikto ich nekúpil.

• **Často sa polemizuje o cenách. Existuje spravodlivá cena pri privatizácii?**

O cenách v privatizácii sa nedá hovoriť vo všeobecnosti. Každý podnik je špecifický. Predaj akcií podniku za percento ich trhovej ceny, najmä ak je to monopol, je svinstvo. Predaj zadlženého podniku, ktorý takmer nefunguje, za malú sumu je správne ekonomicke rozhodnutie. Ak niekto zaplatí menej, je predpoklad, že do podniku investuje a bude sa oň starať.

• **Ako posledné boli privatizované zdravotníctvo a dôchodkové fondy, aj keď sa tak netvária...**

Privatizácia zdravotníctva je vlastne odštátnením časti štátneho rozpočtu. Subjekty, ktoré získali kontrolu nad časťou zdravotníckych služieb, využívajú verejné zdroje. To isté sa týka dôchodkových fondov, takzvaného druhého piliera. Každá vláda bude musieť raz priznať, že každý by sa mal dôchodkovo a zdravotne pripojiť. Verejné zdroje nebudú stačiť na financovanie ani dôchodkov, ale ani zdravotníctva. Týka sa to aj vysokého školstva. Raz sa bude platiť aj na verejných vysokých školách.

NÁZOR

V jednom z najväčších pútnických miest v strednej Európe v Mariazelli v Rakúsku nie sú pútnici zo Slovenska zriedkaví. Na autobusoch, ktoré sem teraz prichodia, by sme našli poznávacie značky takmer zo všetkých okresov na Slovensku. Pestrá zmes ľudí tu uctieva sochu Panny Márie, vyrezanú z lipového dreva, ktorú sem medzi drevorubačov priniesol mních Magnus pred vyše osemdesiatimi rokmi.

Slávil slovenskú homíliu v Mariazelli

V časoch bývalej habsburskej ríše sem smerovali nohy i konské povozy našich predkov. Aj oni, podobne ako mnohé korunované hlavy panovníkov a pápežov, navštevovali Magnu Mater – Veľkú Matku Božiu pre duchovnú obnovu. Na piatich zájazdových autobusoch sem prišli aj pútnici z Nitry, zo Zlatých Moraviec a z Topoľčian. Na námestí pred bazilikou sme stretali veriacich zo slovenských obcí Slepčany, Vieska nad Žitavou, členov krojovanej dychovej hudby z Chynorian, krásne krojované ženy z Podhorian, Jelšoviec či Lehoty.

Slováci prinášajú do Mariazelli vence a kvety na znak úcty a vďaka aj nášmu rodákovi zo Slepčian, arcibiskupovi, uhorskému prímasovi a miestokráľovi Uhorska – Jurajovi Selepčeniimu-Pohroncovi. Ten je v Mariazelli pochovaný v mariánskej kaplnke, ktorú dal ešte za svojho života postaviť. Selepčeni má veľké zásluhy na porážke Turkov pri Viedni v roku 1683, za čo dostal od cisára čestný titul Conservator Vienne – Záchranca Viedne.

Sväté omše v bazilike Mariazelli sa slávia v nemeckom alebo v latinskom jazyku. Keďže baziliku zaplnili Slováci, prior súhlasil so svätou omšou v slovenčine. Páter Ján Kováč SchP v homílii vyzdvihol tradíciu úcty Slovákov k Panne Márii a k tomuto pútnickému miestu. Spevy so sprievodom dychovky umocnili hlboké zážitky našich pútnikov. Pútnici po svätej omši absolvovali krížovú cestu na Kalvárii, navštívili Kaplnku svätého prameňa či svojrázne mechanické jasličky, kde sledovali deje od narodenia až po ukrižovanie Ježiša Krista. Vo voľnom čase koncertovali muzikanti dychovky na centrálnom námestí a vzbudili veľký záujem domácich, ktorí obdivovali slovenské piesne a pestré kroje. Pútnikom prišlo aj počasie, ktoré prispelo k príjemným zážitkom tohto krásneho dňa, v ktorom našli pokoj duše.

Jarolím KOPRDA

Pútnický Mariazell.

O dokumentárny film RTVS o misii solúnskych bratov je záujem v Macedónsku Kresťanstvo na Slovensku má vytrvalú kontinuitu

Redakcia duchovného života verejnoprávnej RTVS pripravila k jubileu misie sv. Cyrila a Metoda dokumentárny film Solúnska misia. Scenár k filmu napísala Bernadeta Tokárová. Dokument mal ohlas i v Macedónsku, keďže aj v tejto krajine sú autentické miesta pôsobenia žiakov sv. Cyrila a Metoda. Preto je záujem pripraviť film i v macedónčine. V ohlasoch na film sa objavil tiež údaj, že národné a štátne oslavy sviatku sv. Cyrila a Metoda sa u nás konajú na mieste najstaršieho biskupstva v strednej Európe. S historikom prof. Richardom MARSINOM sme hovorili o jeho názoroch na túto problematiku.

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ – Foto: archív SNN

• Je spomínané tvrdenie presné a ako to vlastne bolo so vznikom biskupstiev na území dnešných stredoeurópskych štátov?

Jednoznačne možno povedať, že to nie je omyl, len to treba geograficky spresniť. Nitrianske biskupstvo je najstaršie vo východnej časti strednej Európy. A ako vznikali biskupstvá? Biskupstvá vznikali na územiach, kde už kristianizácia dosiahla určitý stupeň, lebo na vznik biskupstva bolo treba súhlas Ríma, pápežskej stolice. V Nitre biskupstvo vzniklo v júni 880, je to spomenuté v pápežskej bule Industriae Tue, ktorej celý text sa zachoval síce nie v origináli, ale v registri pápežskej kancelárie a súčasne tou istou listinou bola zriadená aj moravská cirkevná provincia. Na čele bol arcibiskup Metod a jeho prvým sufragánym, teda podriadeným biskupom bol biskup Wiching v Nitre, ktorý bol vysvätený za biskupa na výslovnú žiadosť Svätopluka. No a keď sa pozrieme na ostanú situáciu v okolí, tak napríklad v Prahe vzniklo biskupstvo až v roku 973, v Ostrihomi až na začiatku druhého tisícročia, približne okolo roku 1002. Pokiaľ ide o Krakov, predpokladá sa, že to bolo koncom desiateho storočia, ale presný rok sa nevie.

• Ak by sme to teda zhrnuli, v Nitre je najstaršie biskupstvo vo východnej časti strednej Európy?

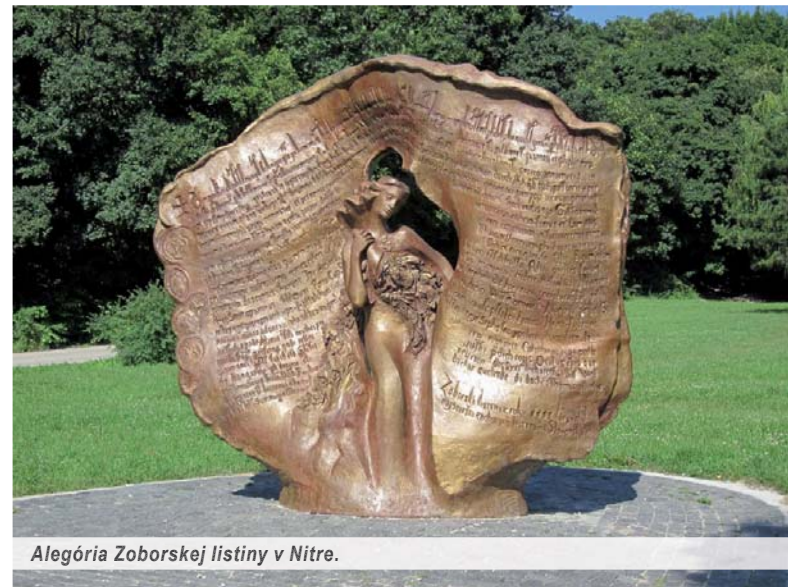
Áno. Malo však krátke trvanie. Lenže aj biskup Wiching, ktorý bol desať-jedenásť rokov v Nitre po vyhnaní Metodových žiakov, potom pre isté rozpory so Svätoplukom odišiel z Veľkej Moravy a biskupa tu nebolo. Na biskupský na stolec v Nitre bol vymenovaný nový biskup až okolo roku 900, keď sa obnovila cirkevná organizácia na Veľkej Morave. Zasa z iných listín vieme, že bol vymenovaný arcibiskup a traja biskupi pre Veľkú Moravu. Pokiaľ ide o arcibiskupa, sú spory o tom, kde to bolo. Či to bolo v Mikulčiciach alebo Starom Meste na Morave. Na to nie je úplne jednotný názor. Všeobecne sa prijíma, že jeden z tých troch podriadených biskupov musel byť v Nitre. To sa akceptuje a miesta pôsobenia tých ďalších dvoch sa odhadujú. Ak to mám zostručniť – od Zadunajska až po Poľsko.

• Povedzte, aké vlastne to bolo vtedy územie, ako sa vyvíjalo, prečo vzniklo biskupstvo práve v Nitre?

Vyplývalo to z vtedajšej politickej organizácie Veľkej Moravy, veľkomoravského štátu. Vieme, že Nitra bola sídlom nástupcu trónu veľkomoravskej dynastie od prvej polovice tridsiatych rokov 9. storočia. Dovtedy bola samostatným kniežatstvom, potom si ju podrobil Mojmir. Ale z politického hľadiska bola v Nitre zrejme osobitná územná správa. Nevie, či by sme to mohli pomenovať dnešným pojmom autonómia. Z hľadiska veľkomoravského vládcu bolo namieste, že keď vznikla cirkevná organizácia, tak ten prvý podriadený biskup, ktorý bol vymenovaný, bol na tom území, ktoré bolo politickým centrom v rámci Veľkej Moravy. A tým bolo Nitriansko. To bolo pri-

rodnené. Svätoplukovi na tom záležalo aj preto, že predtým, než sa stal ústredným kniežatom, ústredným vládcom Veľkej Moravy, bol v Nitre, v Nitrianskom údele. Lenže posledné roky bol v Nitriansku v takom postavení, že bol pomerne samostatný od Rastislava, ktorý ho vymenoval. Svätopluk mal suverénne postavenie. Medzi nimi – Svätoplukom a Rastislavom, došlo k sporom. Spory vyústili do zosadenia Rastislava...

• Povedali sme, kedy vzniklo biskupstvo v Nitre, aj to, že zrubu

Alegória Zoborskej listiny v Nitre.

o sto rokov neskoršie vzniklo ostrihomské. Bolo teda ostrihomské postavené na základoch nitrianskeho?

Toto je určitý problém, ktorému sme sa venovali aj v minulosti. Nám je jasné, že územie Nitrianskeho biskupstva muselo byť v okolí Nitry, inak povedané bolo to územie na sever od Dunaja v rámci Veľkej Moravy. Keď však vznikala cirkevná organizácia v Uhorsku za Štefana I. začiatkom 11. storočia, je zaujímavé, že ostrihomské arcibiskupstvo vzniklo preto, lebo Ostrihom bol sídlom panovníka, tam sídlili tak Gejza, ako aj Štefan, teda arcibiskupstvo vzniklo v hlavnom meste. Ostrihom nedostal územia v dnešnom Maďarsku, teda na juh od Dunaja, tých bolo minimum. Väčšina územia, ktoré patrilo ostrihomskému arcibiskupstvu do 18. storočia, bola na sever od Dunaja. Nitra sa obnovila na prelome 11. až 12. storočia. Potom vzniklo banskobystrické biskupstvo, spišské biskupstvo a rožňavské biskupstvo. Ostrihom pri svojom vzniku v roku 1002, ak je to presný rok, dostal územia bývalého Nitrianskeho biskupstva pred sto rokmi. Preto sa nemohlo v Nitre obnoviť biskupstvo, ale vzniklo prepošstvo. Bolo to v poslednej tretine desiateho storočia, teda vtedy, keď sa oficiálne začala kristianizácia vtedajšieho uhorského štátu. Môžeme povedať, že ostrihomské arcibiskupstvo dostalo územia, kde bola tradícia kristianizácie najsilnejšia a v tom čase najživšia. Môžeme to tvrdiť aj preto, lebo vieme, že Štefan po otcovej smrti, keď sa stal veľkokniežatom, mal isté ťažkosti. Proti nemu vystúpil jeho príbuzný Kopán. Ten bol proti rozširovaniu kresťanstva, teda bol za zotrvávanie v pohanských tradíciách, a došlo medzi nimi k vojenskému stretu. Situácia sa vyvinula tak, že Štefan v prvej

fáze z Ostrihomu ustúpil na sever od Dunaja, teda zrejme išiel na územie, kde bol uznávanejší, kde neboli proti nemu ako na juhu – v Zadunajske. Severne od Dunaja pozbieral svoje sily a potom došlo k rozhodujúcej stretnutiu s Kopánom. Štefan prišiel na územie, kde bolo pre jeho konanie väčšie porozumenie. To je druhý politický dôvod, teda nielen dôvod územný, ale aj táto okolnosť politického charakteru. Tento kresťanský rozmer, ktorý ovplyvňoval jeho konanie, treba zohľadňovať.

Profesor Richard MARSINA.

– a to bolo najneskoršie od šesťdesiatych rokov deviateho storočia – Nitriansko začalo expandovať. Svätopluk robil výboje aj smerom na východ, a ak zoberieme dnešné územie východného Slovenska, tam už možno považovať sv. Cyrila a Metoda za prvotných kristianizátorov. Takto treba misii rozumieť. Z tohto hľadiska ma aj televízny dokument o misii solúnskych bratov uspokojil, len sa malo viac hovoriť o tom, čo sme teraz konštatovali jednoznačnejšie.

• Môžeme teda tvrdiť, že kresťanstvo je v mnohorakých dejinných podobách kontinuálnou súčasťou nášho historického vývoja?

Jeden slovenský historik hovorí, že kristianizácia sa na Slovensku začala v roku 831, lebo je niekde správa, že vtedy sa začala kristianizácia u Moravanov. Ďalší tvrdia, že nebola kontinuita medzi tzv. veľkomoravským kresťanstvom a kresťanstvom o sto rokov neskôr, čo treba na základe toho, čo sme doteraz povedali, pokladať za vylúčené. Isté je, že vyššie cirkevné štruktúry zanikli v prvom desaťročí alebo v prvom štvrtstoročí desiateho storočia. Nemôžeme predpokladať, že zanikla viera, veď aj keď začiatkom jedenásteho storočia prišli starí Maďari, neobsadili hneď celé Slovensko od čiar Tranava – Nitra až po sever. Zaujali ho v druhej polovici desiateho storočia, na to máme doklady, napríklad Ducové. Rotunda v Ducovom pri Piešťanoch slúžila až do sedemdesiatych rokov desiateho storočia. Ducové je dokladom, že tu žilo kresťanstvo ešte pol storočia po tom, čo starí Maďari vkročili na územie dnešného Slovenska.

• Čo bolo pre vás najpozoruhodnejšie pri výskume starých listín v súvislosti s Nitrou?

Ťažko odpovedať, veď významnou je už len samotná existencia, jestvovanie takýchto listín, veď len pre Nitru máme takýto doklad z deviateho storočia, pre nijaké iné slovenské mesto nemáme písomný doklad z deviateho storočia. To napokon nemáme, ani pokiaľ ide o veľkú Moravu. V listine sa hovorí o Veľkej Morave, ale nie o konkrétnom mieste. Ďalšie dve najstaršie listiny, ktoré sú dodnes zachované v origináli, sú tiež spojené s Nitrou. Sú to Zoborské listiny z rokov 1111 a 1113. Ďalšou takou významnou listinou je zakladajúca listina kláštora v Hronskom Beňadiku, tá je z roku 1075, ale jej pôvodný text sa nám nezachoval...

Pre mňa je jednoznačné, že Slovensko bolo kresťanské, kontinuitne kresťanské od deviateho a potom nepochybne od jedenásteho storočia až doteraz. A že kresťanstvo ovplyvňovalo na všetok vývoj na dnešnom Slovensku. Pokiaľ ide o zmeny, situácia sa zmenila tak od polovice dvadsiateho storočia. Podľa mňa kresťanstvo na Slovensku žilo veľmi silne aj za socializmu, aj keď nebolo oficiálne podporované.

BESEDNICA

Keď Václav Havel vymenil v Hradčanoch zostarnutého Husáka, povolal na Hrad svojich najbližších priateľov, aby im predviedol svoje komediantské schopnosti. Po chodbách hradu sa prehánal na kolebečke a všetci mu tleskali. Už vtedy sme tušili, že s ním bude „sranda“. Aj bola.

Upevňovanie mieru

Obklopil sa ďalšími komediantmi a celebritami rovnakej letory a začal im rozdávať dôležité posty v aparáte štátu. Pred očami sa nám začali rozpadávať družstvá, začalo sa humanizovať a privatizovať, tunelovať a rozpredávať... Tisíce ľudí sa zrazu ocitli na úradoch práce. Stáli tu a nevedeli, čo si počať s rukami... V tom čase V. Havel navrhol miesto v politike aj spisovateľovi Pavlovi Kohoutovi. Pokiaľ viem, ponuku zdvorilo odmietol, pretože hradný pán by mohol mať skôr či neskôr pre neho predsa len problémy. Verejnosť by v tých boľavých časoch zrejme iba ťažko pochopila, ako sa v priebehu niekoľkých rokov môže stať z tvrdého stalinistu disident a potom veľký demokrat. Pavel Kohout mal búrlivú minulosť a veľa hriechov z obdobia, keď sa zaplietol s režimom, ktorý práve padol. Ťažko uveriť tomu, že premeny sa dejú iba z ušľachtilých dôvodov.

Prečo som si spomenul práve na Kohouta, ktorý sa už viackrát verejne ospravedlnil za svoju literárnu tvorbu z päťdesiatych rokov? Z jednoduchého dôvodu – inšpiroval ma na túto úvahu. Na internete som náhodou natrafil na jeho „muzikál“ *Tancovať sa bude všade*, ktorý nakrútil spolu s režisérom Vladimírom Vlčkom. Neodolal som pokušeniu, znova si pozrieť film, ktorý nám toľkokrát premietali už ako školák. Bol to folklórny muzikál, plný ľudových piesní, tancov a častušiek, krásnych záberov z nádhornej krajiny, ale aj dialógov, pri ktorých sa dnešné generácie už iba uskrňujú. Je to príbeh o mladých zväzákoch, ktorí sa v roku 1951 pretancovali až na medzinárodný zjazd mládeže do Berlína. Uverili tomu, že aj svojim tancom upevňujú mier. Bože, ako sa len šťastne na česba usmievali Nesvadba, Martináková, Buchwaldek, Vala, Adamíra..., ktorí zahrali zväzák, akú krásnu budúcnosť videla pred sebou naivná Rozárka, keď vyhlásila: „Ako len dobre bude na svete, keď všade bude mier.“ Aj ona uverila sile piesne a tanca. Kiež by to tak bolo, Pavle Kohoute...

Vtedy však ešte nikto netušil, že v Amerike majú už zoznam miest od Berlína až po Peking, ktoré budú zničené v prípade atómového konfliktu. Nedávno sme sa o tom dozvedeli z odtajnených archívov Národnej bezpečnosti USA.

Prežil som celé obdobie socializmu a pamätám si na filmy, žurnály, dožinky, spartakiády... z tých čias, vždy nás niekto presviedčal, že svojou účasťou posilňujeme mier. Odkazovali nám to politici a médiá režírovali naše myslenie. Deje sa to však aj dnes, no s tým rozdielom, že podobné mierové aktivity na prospech mieru, by sa stali terčom posmeškov. Zvykáme si, že k mieru sa možno iba prestrieľať, preto to hromadenie zbraní. Zakoreňuje sa nám to v psychike, tak ako sa zakoreňujú vošky v kapuste, ak ju nepostrieškame. Svojho času to otvorene napísal vo svojich Okamžikoch rozhodovania George Bush mladší (Fortuna Libri, 2013). Až pod obrazom Lincolnoma pochopil, ako to myslieť, keď povedal: „Ak sú za tým ušľachtilé ciele, treba ísť aj do vojny.“ Pochopil to a zavelil do útoku na Irak. Od nás sa už iba chce, aby sme pochopili, že všetky vojny, prevraty a revolúcie, ktoré sa udiali pod egidou USA, mali vždy iba ušľachtilé myšlienky a ciele. Nech ľudia tancujú, spievajú a modlia sa za mier, koľko sa im zachce. O všetkom vždy rozhodne pušný prach.

Rudolf SLEZÁK

Dunajské lode pod vlajkou Matice slovenskej dostali nový život
Plávajúce galérie plnia kultúrnu misiu

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: autor

Slávnostná inaugurácia, teda znovuuvedenie dvoch bývalých remorkérov a v súčasnosti Plávajúcich galérii Adolfa Bencu, bola 28. januára 2016 na hladine Dunaja v Bratislave pod Rázusovým nábrežím. Lode Muráň a Tábor sa po rekonštrukcii stali kultúrnymi stánkami, ktoré budú putovaním po vodných cestách Európy šíriť myšlienky spájania európskych národov a spĺňať kultúrne poslanstvo, ktorým ho naplnili ľudia schopní vdychnúť nový život aj kedysi zdánlivo mŕtvym technickým zariadeniam.

V ten deň sa po dlhšom čase práve vo chvíľach slávnostnej udalosti v Bratislave nad Dunajom na chvíľu vyčiaslo. Akoby aj nebo chcelo dať najavo, že takéto aktivity sú mu po vôli. Aj preto sa prítomní mohli so záujmom prechádzať po vonkajších palubách ukotvených plavidiel po tom, ako ich privítala Katarína Hanušinová, riaditeľka projektu ABA, čo znamená Akadémia Adolfa Bencu. Vnútrorné priestory lodí sú upravené na výstavné ciele, ale môžu sa v nich konať aj rôznorodé iné kultúrne a spoločenské akcie.

■ POSOLSTVO NA VLNÁCH

Inauguráciu otvoril Karol Géci, autor projektu, ktorý je aj predsedom záujmového Odboru slovenskej vzájomnosti Matice slovenskej. Odovzdal slovo Mariánovi Tkáčovi, predsedovi Matice slovenskej, ktorý nad projektom od roku 2014 prijal záštitu. Poďakoval sa autorom, realizátorom a podporovateľom projektu s vyslovením úcty k tomu, že „Odbor slovenskej vzájomnosti Matice slovenskej pristúpil k svojej úlohe novátorsky a netradične. Obraz a tvár Slovenska budú Európe a svetu predstavované Plávajúcimi galériami, ktorých úlohou je spájať kultúrou na vodných cestách západoeurópske a východoeurópske aquatória cez kanál Dunaj – Rýn – Mohan. Strategickým poslaním je najmä zasadenie sa Odboru slovenskej vzájomnosti Matice slovenskej k osвете a podpore vybudovania vodného koridoru Dunaj – Odra – Labe ako naplnenia historickej úlohy spojiť našu domovinu so životom desiatok miliónov ľudí medzi Čiernym morom, Baltským morom a Severným morom. Takisto v aktuálnej situácii sa chceme nahlas vyslovovať za nastolenie a uchovanie mieru medzi slovenskými národmi, ale aj za mier na Blízkom východe. Aj preto posielame kresťanom do Sýrie monumentálny obraz majstra Adolfa Bencu.“

Vikár gréckokatolíckej cirkvi Vladimír Skyba posvätil a požehnal Plávajúce galérie aj obraz Víťaz na kríži, ktorý pani Monika Bazsová, hlavná podporovateľka projektu, daruje ako posolstvo mieru a prijme ho patriarcha Gregorios III. Laham v Sýrii. Za dar sa na mieste v rámci príhovoru poďakoval pán Suleiman Jalal zo Sýrie. Zúčastneným sa krátko prihovoril aj pán Norbert Turok, rytier Rádu svätého Lazara.

Hovoríme s Rastislavom BLAŽKOM, riaditeľom Slovenského centra v Írsku
Dublinský krajský maják naviguje

Rastislav Blažek pracuje ako Legal Executive (právnik) v Írskej právnickej kancelárii. Je zakladateľ a manažér Centra právnej podpory pre Slovákov v Írsku (r. 2008) a predseda Integrovaného fóra mesta Dublin (Dublin City Integration Fórum, 2013 – 2014). Od roku 2011 je členom Rady riaditeľov Northside Partnership a od júla 2009 riaditeľ Slovenského centra – Írsko.

• V tomto čase krajania žijúci v Írsku oslavujú desaťročnicu činnosti Slovenského centra v Írsku. Spomínate si, kto stál pri zrode myšlienky založiť toto centrum? S akými víziami a na aké úlohy sa zakladal?

Celá myšlienka a následne koordinácia vzniku Slovenského centra – Írsko je zásluhou najmä Maroša Karaboina, ktorý v tom čase v Írsku pôsobil. Samozrejme, že okolo neho sa sformovali ďalší nadšenci a pomáhali mu.

• Dnes už môžete bilancovať i hodnotiť. Sú za vami mnohé podujatia, veľké množstvo práce. Čím sa SKC-IRL ostýchavať desať rokov zaoberalo?

V centre začínali členovia Folklórneho súboru Ostroha, tu mal začiatky projekt Vzdelávacieho centra pre slovenské deti

Lodný zvon oznámil začiatok nezvyčajnej kultúrnej misie.

■ LODNÝ ZVON

Inauguráciu na prope jednej z lodí zavŕšilo zazvonenie na lodný zvon, ktorého sa ujal lodný kapitán Ladislav Ciganek.

Aby sa slávnosť na lodiach mohla uskutočniť, bolo treba veľa úsilia mnohých obetavých ľudí, ktorí do projektu vložili svoje schopnosti, čas i energiu. Napokon po rokoch naplnených prácou a nevyčerateľnou snahou desiatke decembra 2015 mohli dve špeciálne lode Muráň a Tábor vplávať po Dunaji do centra Bratislavy. Plávajúce galérie pod vlajkou Matice slovenskej

povedal autor projektu Karol Géci. Skupina zaniatených ľudí okolo neho dokázala, že aj zo starého a odpísaného sa môže znovu zrodiť niečo nové, naplnené duchom, prácou, umením, ak nechýba myšlienka, invencia, nápad, úsilie, obetavosť a zameranie na cieľ, ktorým je oživenie a obohatenie každodennej reality o duchovný rozmer umenia. Prestavanie bývalých plavidiel na výstavné priestory bolo financované zo súkromných zdrojov bez akejkoľvek dotácie. Práca od začiatku až do súčasnej finálnej podoby plavidiel trvala približne dvanásť rokov.

Nákladne zrekonštruované plavidlá sa zmenili na stánky umenia na európskom veľtoku.

sa ukotvili pri pontóne na brehu pod Rázusovým nábrežím. Pristavenie lodí je zaznamenané aj na krátkom dokumentárnom filme s názvom Plávajúce galérie pod matičnou vlajkou.

Plávajúce galérie na ľavom brehu veľtoku v centre hlavného mesta Slovenska sú zachránené z vrakoviska, ktoré je akýmsi cintorinom vyradených lodí, kde pomaly speli k rozkladu v hrdzi. „Lodiam sme pomohli k druhému životu. Plávajúce galérie sú regulárne plavidlá, ktoré spĺňajú všetky medzinárodné štandardy. Tieto lode majú svoje nové platné lodné listy,“

■ HLBAVÝ UMELEC

Základ výtvarnej expozície na Plávajúcich galériách tvoria diela Adolfa Bencu, rodáka zo Záhoria žijúceho v USA. Tento výtvarník podľa slov Karola Géciho „všetky poznatky z prírodných a spoločenských vied pretransformoval do osobitého, veľmi svojského náhľadu na svet, ktorý možno vyčítať z celého jeho diela. Vo svojej tvorbe uplatňuje hĺbku bytostného i duchovného, čím sa stáva neopakovateľným majstrom a rozprávačom veľkých i malých príbehov v dejinách ľudstva. Svet nezachytáva

fotograficky, plošne, pre túto chvíľu a tento okamih. Jeho maľby majú pozadie, hĺbku, lebo všetko sa odohráva na základe už prežitého. V jeho tvorbe sa stretáva minulé s prítomným, aby bolo výzvou pre budúcnosť. Sila a výnimočnosť výrazu a štýlu urobili z jeho diela vzácne a vyhľadávané artefakty, ktoré sú aj na americké pomery veľmi vysoko hodnotené. Jeho obrazy, ktoré odhaľujú veľkosť i biedu človeka, spoločnosti, ich dejín, provokujú mocných tohto sveta, aby ich vlastnili. I napriek tomu, že sú výčitkou či pripomenutím, že „divadlo sveta“ je práve v ich rukách. Je obdivuhodné a lichotivé, že diela umelca so slovenským pôvodom sa nachádzajú v najprestížnejších galériách a vo výstavných sieňach nielen Ameriky (New York, Washington, Atlanta), ale aj v Európe vo Vatikánskom múzeu v Ríme. Oveľa dlhší je zoznam miest a galérií, v ktorých mal Adolf Benca samostatné výstavy. Prevažná časť jeho obrazov je v rukách súkromných zberateľov na celom svete.“

■ VODNÉ TRASY

Vernisáž diel Adolfa Bencu na Plávajúcich galériách v Bratislave bude v druhej polovici februára. Ešte predtým však jeho diela 12. februára predstavia v Bruseli na vernisáži s názvom Vodné cesty v rámci rokovania Európskej únie o stratégii pre Dunajský región. Okrem iného aj o Dunajskej stratégii práve v čase inaugurácie lodí na hladine rieky rokavala vláda SR.

Plávajúce galérie sa počas jarných mesiacov najprv vydajú na plavbu po prúde až do rumunského prístavu Constanta a budú mať predstavenie vo všetkých veľkých mestách na strednom aj dolnom toku Dunaja. Treba poznamenať, že lode prestavované na kultúrne ciele nie sú schopné samostatnej plavby, takže budú vždy ťahané vlečnými loďami, čo si bude vyžadovať primerané majstrovstvo lodníkov, ktorí sa na plavbe zúčastnia. To všetko jasne hovorí o náročnosti projektu. Potom sa Plávajúce galérie dolu Dunajom vrátia do Bratislavy, po čase zamieria na novú cestu po hornom toku proti prúdu Dunaja a cez kanál Mohan – Rýn do holandského Rotterdamu. Odtiaľ cez more budú smerovať do Hamburgu a plaviť sa po nemeckom toku Labe. Počas cesty sa opäť zastavia vo väčších mestách, v ktorých sa budú konať vernisáže na slovenských Plávajúcich galériách. Riečnou cestou po Labe sa dostanú do Česka a napokon zakotvia v Prahe.

Plávajúce galérie tak v druhej fáze absolvujú z Bratislavy do Prahy tritisíc kilometrov dlhú plavbu naprieč západnou Európou, pričom budú v rôznych prístavoch pokračovať v predstavovaní svojej misie, aby potom aj v hlavnom meste Českej republiky prezentovali nielen výtvarné umenie, ale aj myšlienky slovenskej vzájomnosti.

prospešné pre širšiu komunitu. Aj touto formou by som im chcel ešte raz poďakovať.

• Akú veľkú komunitu zastupujete?

Nedovoliť by som si tvrdiť, že zastupujeme všetkých Slovákov v Írsku a ani by som nešpekuloval o konkrétnom čísle. My nie sme volení vo voľbách – sme len dobrovoľníci, ktorí sa usilujú prispieť niečím viac ako len rečami. V Írskej republike sme jediní registrované slovenské komunitné združenie a to, čo robíme, robíme na prospech komunity.

• Funkciu riaditeľa SKC-IRL zastavate od roku 2009. Čo je na tejto práci najzložitejšie, a naopak, čo vás najviac teší?

Určite najzložitejšie je zabezpečenie aktivít a chodu organizácie, keďže všetci máme okrem tejto dobrovoľnej činnosti svoje povolania a rodiny a je náročné zosúladiť termíny stretnutí. K tomu materiálne a personálne obmedzenia idúce ruka v ruke s dobrovoľníckymi organizáciami, a tým by sa to dalo uzavrieť. Čo ma teší? Teší ma, keď vidím, že činnosť a aktivity SKC-IRL sú prospešné stovkám až tisícim ľuďom.

Činnosť nedávno otvoreného Domu umenia – Kunsthalle vyvoláva rozpaky Keď sa umenie ocitne v jednosmerke

Alexander GOCZ – Foto: autor

Keď pred dvomi rokmi slávnostne za účasti ministra kultúry Mareka Maďariča otvárali na bratislavskom Námestí SNP Dom umenia – Kunsthalle, výtvarnícka obec spozornela. Časť najmä takzvaných neokonceptualistov bola plná očakávania výstav najnovších svetových výtvarných trendov. Veľká časť ostatných výtvarníkov, najmä sochárov, fotografov či textilných výtvarníkov, bola v strehu. Nikto z nich si netrúfal odhadnúť, nakoľko sa táto druhá najväčšia výstavná plocha v Bratislave zachová macošsky práve k ich výtvarnému žánru.

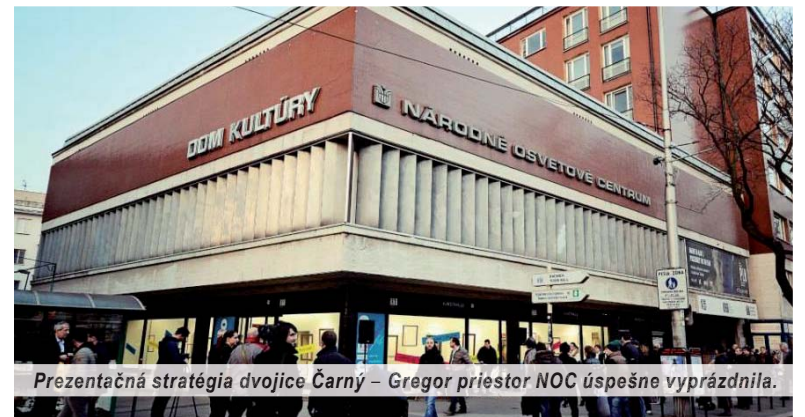
V roku 2013, v poslednom roku pred začiatkom činnosti Kunsthalle Bratislava (KHB), sa uskutočnili v Dome umenia okrem iného tieto výstavy – Socha a objekt, Mesiac fotografie, BIB, BinderFresh, Stano Masár, Radovan Čerevka, Mária Čorejová, Czech Press Photo, Magisterské diplomové práce, Ars Salutem, Ján Triaška, Identifikačný kód Slovenska, Martin Gerbóc, Figurama, Ping-pong, Viktor Hulík a niekoľko ďalších. Dom umenia ponúka okolo tisícpäťsto štvorcových metrov výstavnej plochy a okrem Slovenskej národnej galérie je to jediný takýto veľký štátny výstavný priestor v centre Bratislavy. Okrem týchto projektov tu takmer pravidelne vystavovala súborné výstavy svojich členov Umelecká beseda slovenská (UBS). Jej starosta Emil Semanec k tejto téme napísal: Napokon, výstavné priestory v NOC boli určené práve na takéto kolektívne, ale aj individuálne prezentácie výtvarného umenia a UBS ich prideliť na základe ministerstvom schválených oficiálnych výstavných projektov aj vďaka ich dobrému manažovaniu. Vyslo-

vene tendenčne až nepriateľsky už vtedy hodnotili činnosť UBS mladí výtvarní teoretici, najmä ich akýsi ideový vodca Juraj Čarný, ktorý apriórne z pozície predsedu kurátorskej alebo výstavnej rady odmietal prezentačné aktivity tohto združenia. Svoju zaujatnosť demonštroval aj verejne. Platformou týchto akože bojovníkov za moderné slovenské či svetové umenie na Slovensku sa má stať Kunsthalle ako prototyp toho, čo títo novátori považujú za kvalitné výtvarné umenie a spôsob jeho prezentovania.

■ RODÍ SA KUNSTHALLE

Projektom Kunsthalle atakovala skupina výtvarníkov takmer všetkých doterajších ministrov a kormidelníkov kultúry a všetci sa mu dokázali úspešne ubrániť. Až minister Krajčejer si ho opäť vyložil na stôl do svojej agendy. Na troch či štyroch stretnutiach predstaviteľov rezortu kultúry s autoritívnymi osobnosťami výtvarného umenia, so zástupcami relevantných umeleckých zoskupení a s „kunsthallákmi“ vždy, keď prišla reč na ich konkrétnu predstavu takejto inštitúcie, na obsah

a náplň jej činnosti, vysvitlo, že títo zástavníci umeleckého progresu iba vajatajú a v podstate ide im len o teplé miestečka a zaručenú mzdu. Ich Kunsthalle, ktorá má (konečne) zbaviť Slovensko umeleckého zápecníctva a krpčiarstva, však nikoho (azda) na týchto rokovaniach nepresvedčila. A ak, tak iba v tom, že popri koncepcijnej nejasnosti bude mimoriadne finančne náročná a jej schválením a inštalovaním J. Čarného do jej vedenia prakticky príde o výstavný priestor a možnosť prezentácie všetky umelecké združenia, ktoré sú podľa neho konzervatívne – teda najmä Spolok výtvarníkov Slovenska, Umelecká beseda slovenská a Spoločnosť voľných výtvarných umelcov. Všetkým menovaným združeniam dovtedajší Dom umenia na spokojnosť návštevníkov a na „nebombastickú“ výstavnú činnosť dovtedy uspokojivo a bez výraznejších nárokov na podporné prostriedky a financie slúžil. O to viac prekvapuje, že takúto Kunsthalle aj s týmto názvom do realizačnej fázy posunul minister Marek Maďarič. Začali sa nákladné rekonštrukčné práce a MK SR si

Prezentačná stratégia dvojice Čarný – Gregor priestor NOC úspešne vyprázdnila.

poriadne hlboko siahlo do vrečka. Keďže platil zákaz vzniku nových samostatných kultúrnych subjektov, Kunsthalle bola priradená k NOC, v ktorého budove ostatne aj sídli jej administratívna časť.

■ VÝSTAVY BEZ DIVÁKOV

Keď si porovnáme rok 2013 s obdobím 2014 – 2015, je zrejme, že ide o radikálny obrat. Namiesto demokratickej koncepcie, kde Frešo susedí s Ars Salutem a Mária Čorejová s Czech Press Photo, kde kurátorská rada poskytla priestor aj soche, aj fotografii, aj detskej ilustrácii, aj neokonceptuálnej tvorbe atď., sa začalo militantné obdobie presadzujúce len jeden – neokonceptuálny prúd v súčasnom umení.

Stručne sa stratégia dvojice Čarný – Gregor dá zhrnúť do sloganu – menej umenia, a to nielen v zmysle menej výstav, ale aj v zmysle čo najmenej divákov. Akoby ich zámerom bolo pripraviť expozície len pre vyvolených, pre tých, ktorých vystavujú a ich kamarátov, respektíve pre šty-

ridsať členov ich združenia kritikov súčasného umenia. Pritom štát poskytol novej inštitúcii veľkorysý prostriedky – jedenásť zamestnancov (do roku 2013 pracovali na výstavnom oddelení dve zamestnankyne) s dotáciou na platy vrátane odvodov asi stotisíc eur ročne, priestory pre administratívu, dotáciu na jednotlivé výstavy. Napríklad na výstavu Paradox 90 vo výške šesťdesiatpäťtisíc eur. Ani návštevnosť výstavných priestorov nebola vôbec oslnivá. V dňoch 5. 12. (sobota) – pätnásť ľudí, 6. 12. (nedeľa) – sedem ľudí, 7. 12. – sedem ľudí a tak ďalej. Uvedené údaje máme z petície Václava Maceka, riaditeľa Stredoeurópskeho domu fotografie, ktorý žiada riaditeľku NOC Janu Kresákovú, aby odvolala celé vedenie Kunsthalle pre neschopnosť. Nuž, argumenty sú prinajmenšom na diskusiu. Ale blížila sa voľba a z dobre informovaných kruhov už presakujú správy, že po nich získa Kunsthalle právnu subjektivitu.

Vtipná pocta nesmrteľnému spisovateľovi

Siniša Novac: Starec Marjan a more, Miloš Prekop – AND, 2015

KNiha TÝŽDŇA

Pseudonymy používali spisovatelia odnepamäti, u nás prinajlepšom od štúrovcov. Pri väčšine z nich je literárnej vede totožnosť autora známa, no nájdu sa aj takí, ktorí si tajomstvo pravej identity ustrážia. Patrí medzi nich aj Siniša Novac (novac sú po chorvátsky peniaze), u ktorého skúsení čitatelia vedia, že ide o ďalšie alter ego prozaika Remiho Klosa, čo je mimochodom tiež pseudonym. Skrátka malá slovenská literárna záhada.

Novela Starec Marjan a more priamočiaro už názvom napovedá, že ide ponášku na slávne Hemingwayovo dielo, za ktoré dostal Nobelovu cenu. Lenže ponášku vtipnú, plnú prekvapení, ironie či čierneho humoru. Dej sa, ako ináč, presunul z Karibiku na chorvátske pobrežie, mihajú sa v ňom miestne postavičky, turisti, ale spomína sa často aj obľúbený futbalový klub hlavného hrdinu, ktorým je Hajduk Split.

Literárny kritik Dado Nagy o knihe napísal: „Tento vydarený rímejk (nové spracovanie) dalo notoricky známej literárnej klasike nový dych. Sinišov zmysel pre originálny existencionálno-halucinačný humor tu dosiahol svoj absolútny vrchol.“ Skúsený čitateľ sa bude viezť po texte knihy ako na lunaparkovej atrakcii, kde humorne pasáže vzápätí vystrieda filozofická vložka starého rybára či vtipné až sarkastické opisy turistov jednotlivých národností. Zo začiatku môže čitateľa zmiasť časté používanie chorvátskych slov, fráze, ba celých viet, ale rýchlo tento slovanský jazyk vstrebe, a keďže autor mnohé slová vysvetľuje v zátvorkách, niekomu môže táto kniha poslúžiť aj ako riadne uletená učebnica základov chorváčtiny. Humor, občasná pátos, groteska, oslava chorvátskeho mora a za tým všetkým silný príbeh o ľudskom boji s osudom.

Ak už plánujete dovolenku, zaradte si túto knihu do predbežného zoznamu literatúry.

(mab)

MEDAILÓN

Básnik, publicista, prekladateľ, kultúrny organizátor, politik, ale aj významný reprezentant modernej slovenskej poézie a autor literatúry pre deti a mládež. Málokto by ho skutočne významných slovenských spisovateľov má v encyklopedickom hesle toľko prívlastkov za menom. V prípade Miroslava Válka sú však viac ako opodstatnené.

Knieža slovenskej poézie

Narodil sa 17. júla 1927 v úradnickej rodine v Trnave, kde absolvoval i základnú školu a roku 1939 študoval na miestnom biskupskom gymnáziu a obchodnej akadémii. V štúdiu pokračoval na Vysokej škole obchodnej v Bratislave, nedokončil ho však zo zdravotných dôvodov. Pracoval ako redaktor vo viacerých časopisoch: Slovenský roľník, Týždeň, Družstevný obzor, vo vydavateľstve Mladé letá a v časopise Mladá tvorba od roku 1957, kde neskôr pôsobil ako šéfredaktor. V rokoch 1966 – 1967 pôsobil v časopise Romboid, ktorý viedol a zároveň zastával funkciu tajomníka a neskôr predsedu Zväzu slovenských spisovateľov. V rokoch 1969 – 1988 bol ministrom kultúry SSR, čo sa neskôr stalo hlavnou príčinou kontroverzných pohľadov na jeho osobnosť. Treba zdôrazniť, že Válek sa vo funkcii ministra usiloval minimalizovať časovú normalizáciu na slovenskú umeleckú obec, pričom v Čechách boli brutálne čistky medzi umelcami bežné. Do literatúry vstúpil debutom Dotyky v roku 1959 a nasledovali ďalšie prelomové zbierky, neskôr spolu s debutom nazvaným Štyri knihy nepokoja. Poézia Miroslava Válka mimoriadne silno ovplyvnila celú slovenskú básnickú scénu a ovplyvňuje ju dodnes. Okrem poézie sa Válek venoval i prekladom či esejistikou a je jedným zo zakladateľov modernej poézie pre deti. Knižné vydania výberov z Válkovej poézie vyšli v ruštine, poľštine, češtine, bulharčine, ukrajinčine, maďarčine, taliančine, nemčine a finčine. Vladimír Mináč zaradil Miroslava Válka medzi kniežatá slovenskej poézie. Nedávno, 27. januára, sme si pripomenuli dvadsaťpäť rokov od smrti tohto veľkého básnika.

(mab)

HUMORESKA

Človek aj v 21. storočí pociťuje podvedome väzby k prírode. Na jar sa rozjarí a v jeseni na niektorých jedincov príde ruja. Vo veľkých mestách sa tie nitky spájajúce nás s prírodou prejavujú chovom rozličných domácich miláčikov. Najviditeľnejší sú psy a psíci rôznych rás či zmesiek, rôznych veľkostí a rôzne veľkých exkrementov. Keď idete niektorými bratislavskými ulicami, tak podľa veľkosti kôpok môžete spoľahlivo tipovať, že v danej lokalite chovajú paničkovia a paničky dvoch yorkširov, čivavu a aspoň jednu dogu. Lenže za oknami bytov sú schované mačky,

pagagáje, morčatá, škrečky, korytnačky, leguány a občas aj taký veľhad kráľovský... Skrátka, v prípade chovu domácich miláčikov nijaké medze neexistujú. Hneď po novembri 1989 si zopár

Ale zmenilo sa toho viac. Keď pred tridsiatimi rokmi bol zverolekár v podstate nenápadným služobníkom veteriny, dnes je to vážený a veľmi dobre zarábajúci človek, a poniektorí z nich si pootvárali aj

dete dlhočizné police s jedlom a inými potrebami pre psíkov či mačičky. To je radosť, keď vašej Micke naložíte do mištičky krmivo s lososom, zatiaľ čo vy prežúvate masťný chlieb s cibú-

to stojí, čo to stojí. Povedzme, že uvoľníme vaňu pre nášho miláčika aligátora. Detstvo som strávil u babky na dedine. Rodičia stavali dom, na miešanie malty som bol primalý, no na spadnutie do nej až príliš neposedný. Babka mala celú nošu prísloví a porekadiel, z ktorých niektoré som nenašiel ani u Zátareckého. Jedno z nich znelo: Synu, čo nemôžeš zarezať, nekrm! Výnimku mala mačka, lebo chytala myši, a pes, lebo strážil chalupu. Nedávno som v istom časopise videl fotografiu, ako jedna noblesná dáma sa prechádza po historickom centre Prahy s prasiatkom na vódzke. Ktovie, či pozná babkinu múdrosť.

Marek DANKO

Milujme domáce zvieratká, spájajú nás s prírodou

jedincov zaobstaralo aj tigre, no odkedy jeden z nich skončil na doživotie v štátnej opatere, chov tigrov prudko poklesol. Zato na vidieku vznikli farmy a ranče, po ktorých sa prehánajú kone, poniky, pštrosy, ba aj klokany. Posledne menované živočíchy sú pre Slovákov zvlášť poučné, lebo nám ukazujú, ako sa skáče s prázdnyim vrečkom.

zvieracie polikliniky, kde vás privíta šarmantná recepčná, ponúkne kávičkou a kým nájde kartu vášho štvornohého miláčika, môžete si v mákkom kresle zalizovať v časopise. Nostalgicky si pomyslite, že keby to takto vyzeralo u vášho obvodného lekára, tak by bolo nebudaj radosťou byť chorým.

Ani obchody sa nedajú zahabiť. V každom supermarkete naj-

lou. O značkových svetrikoch pre psíky, v cene za ktorú by ste obliekli nenáročnejšieho chlapa, ani nevraviac.

Doba je skrátka taká. Voľakedy mladé mamičky brávali na prechádzku do parku svoje detičky, dnes tam mladé dámy vodia svojich psíkov. Tá túžba po spätosti s prírodou v nás mestských jedincoch skrátka je, nech

ČRTA

Horlivý slovenský národovec, básnik, prozaik, dramatik, výnimočný spisovateľ, historik, novinár, matičiar, kňaz a teológ. Mimoriadny talent, no aj búrlivák s rozpoltenou dušou a neúprosný kritik slovenskej malosti. Na druhej strane úprimný i neochvejný zástanca národných práv Slovákov, neústupčivý bojovník za sociálne pozdvíhanie slovenského ľudu, v ktorého biede v 19. storočí videl základné príčiny národnej poroby. Pre mnohých svojich vrstovníkov bol aj národný hriešnik, pre ďalších zase svedomie národa a nespravodlivo vytlačovaný „slovenský Shakespeare“.

Národný hriešnik i svedomie národa

Jonáš Záborský bol zároveň slovenský intelektuál, ktorý dovidel za hranice storočí, o čom svedčí to, že aj v čase totálneho potlačenia slovenského národa uhorským feudálnym režimom v prítomí farskej izby do noci neúnavne na úkor svojho zdravia tvoril náročné dramatické básne. Tie sa nakoniec prorocky naplnili a po polstoročí po jeho smrti ich uviedli aj v Slovenskom národnom divadle. Týmto všetkým bol Jonáš Záborský. Pre matičiarov je Jonáš Záborský aj jeden z priamych zakladateľov Matice slovenskej a účastník Memorandumového zhromaždenia z roku 1861 v Martine. Matičiari zo Župčian, kde Záborský pôsobil, musia byť zvlášť hrdí, veď práve v čase, keď neboli povolené miestne odbory, práve on bol ako jednatel Matice slovenskej za Šarišskú župu predchodcom terajších matičných štruktúr! Jonáš Záborský je súčasne pevne spojený s východným Slovenskom. Prisvojovať si ho môžu občania Župčian i Záborského, kde pôsobil ako kňaz, ale aj Košičania, kde bol kaplánom, či Prešovčania, kde študoval teológiu.

Treba osobitne zdôrazniť, že aj 140 rokov od smrti Jonáša Záborského sú jeho názory a postrehy na nás Slovákov v mnohom aktuálne a poučné. Ich opätovné štúdium a poznanie nebolo nikdy také potrebné ako dnes. Nahmatal naše slabiny, ktorých riešenie sa nám vracia permanentne v zlomových momentoch. Jeho nekonečný dialóg a intelektuálny spor s Ludovítom Štúrom nie je dodnes spravodlivo rozsúdený. Záborský aj Štúr sú úprimní národní bojovníci, no pohľadom na formy boja sa úplne rozdeľujú. Na jednej strane Záborského racionálno-kritický postoj protirečí Štúrovým idealisticko-romantickým pohľadom na slovenský národ.

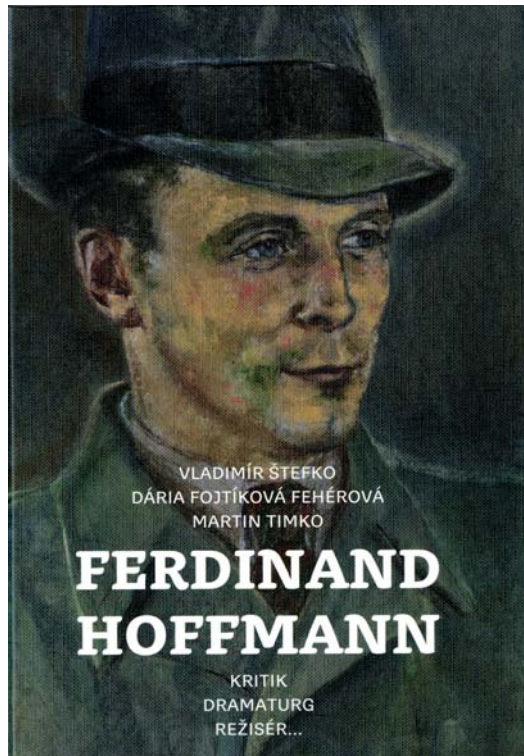
Marián GEŠPER

Avantgardný slovenský režisér a divadelník, o ktorom sa dlho mlčalo Známy-neznámy Ferdinand Hoffmann

Milan POLÁK – Foto: Divadelný ústav Bratislava

Zomrel v Argentíne v Buenos Aires v roku 1966. Mal vtedy päťdesiatosem rokov. Zo Slovenska emigroval, keď mal tridsaťsedem rokov a s aktívnou prácou v divadle skončil, keď mal ešte o štyri roky menej. Ale prácu, ktorú dovtedy na Slovensku Ferdinand HOFFMANN vykonával ako režisér, kritik, prekladateľ, autor, šéfredaktor časopisu Naše divadlo, organizátor na poli ochotníckeho divadla, dramaturg a režisér SND, nadošetro však divadelník s moderným cítením a myslením, vzbudzuje úctu a obdiv.

Jeho telesné pozostatky vďaka starostlivosti Matice slovenskej uložili 4. augusta 1995 na Národnom cintoríne v Martine. Odvtedy však ubehlo ďalších dvadsať rokov, kým jeho život a dielo našlo dôstojný a jeho prácu pre slovenskú divadelnú kultúru adekvátne a objektívne zhodnotený ohlas. Je ním 573-stranová kniha s názvom Ferdinand Hoffmann Kritik Dramaturg Režisér... Vydal ju Divadelný ústav v Bratislave (2015). Autormi hodnotiacich statí sú Vladimír Štefko, Dária Fojtíková Fehérová a Martin Timko. Súčasťou knihy sú texty F. Hoffmanna a texty o ňom, ako aj prvé komplexné hodnotenie diela F. Hoffmanna z roku 1968, ktoré ako diplomovú prácu napísal Jaroslav Blaho a zásahom cenzorov v čase normalizácie už nemohla vyjsť knižne.

MARTINSKÁ BRÁZDA

Miesto posledného odpočinku Ferdinanda Hoffmanna medzi osobnosťami slovenskej histórie a kultúry na Národnom cintoríne v Martine má plné oprávnenie. V prvom rade preto, lebo jeho dielo výrazne poznamenalo najmä našu národnú divadelnú kultúru, a potom preto, že to bol práve Martin, kde vyoral najhlbšiu brázdou na poli nášho ochotníckeho divadelníctva. Pre Hoffmanna bolo organickou súčasťou národnej divadelnej kultúry. Dovtedy tradičné a konvenčné, z väčšej časti ilustratívne a iluzívne ochotnícke divadlo akoby prebudilo z letargie, vdýchlo mu ducha priebornosti. Postupne, krok za krokom viedol a inšpiroval ho k takým formám prejavu, ktoré vstupovali do dialógu s divákom a so spoločnosťou. Usiloval sa, aby bolo kritické k realite a invenčné v javiskovom tvare.

Pre Hoffmanna bolo divadlo najmä sociálnym aktom, požadoval od neho aby reflektovalo realitu a zároveň na ňu vplývalo – aby súznelo s témami a potrebami svojho času.

Výsledkom tejto jeho práce bola aj skutočnosť, ktorú v úvode spomínanej knihy o ňom napísal dôverný znalec dejín nášho ochotníckeho divadla Vladimír Štefko: „Na neho nadväzovali Ján Marták a Ivan Turzo. V martinskom Slovenskom spevokole režisér akad. maliar František Kudláč. V rokoch 1940 – 1944 sa vytvoril tzv. zlatý fond slovenského ochotníctva, na ktorom mohla vyrásť sieť pro-

fesionálnych súborov po roku 1945.“

Popri svojej aktívnej práci na poli ochotníckeho divadla sústavne sledoval aj výsledky v tom čase nášho jediného profesionálneho divadla – SND, a písal recenzie o jeho premiérach najmä do Slovenských pohľadov. Nevyhýbal sa kritickým pohľadom na výsledky tohto divadla. Považoval ho za staromódne osnované, ktoré nedáva väčšie šance na moderný rozvoj. Písal aj o jeho zlom finančnom stave a zlej sociálnej situácii jeho členov. Tento názor nezmenil, ani keď sa v roku 1938 stal jeho zamestnancom, dramaturgom a režisérom. Pokúšal sa však zmeniť umeleckú prax divadla najmä v smere celkového zvyšovania nárokov tak na predlohy, ako aj na ich umelecké pretavenie do javiskového tvaru. Čiastočne sa mu to spolu s jeho generačným rovesníkom Jánom Jamnickým (narodil sa tiež v roku 1908) aj darilo. Angažmán Ferdinand Hoffmann v Národnom divadle sa však v roku 1941 predčasne skončilo.

ZÁKRUTY A ODBOČENIA

Napriek tomu, že divadlo bolo hlavnou náplňou, zmyslom a obsahom jeho aktívneho života, jeho životná dráha mala aj veľa zákrut a odbočení. Tým prvým odbočením, po maturite v Žiline (jeho rodisku) a po neukončenom štúdiu na Vysokej škole technickej v Prahe (študoval odbor architektúry a staviteľstva), bol príchod do Martina v roku 1932. Doslova naplnený skúsenosťami, dojmami a zážitkami z pražského divadelného a filmového života, očarený možnosťami divadla pri jeho vplyve na diváka a jeho modernými výbojmi nastúpil do Ústredia slovenských ochotníckych divadiel. Stal sa po Dr. Bartkovi, jazykovedcovi, tajomníkom ÚSOD-u a postupne sa vypracoval na uznávanú autoritu. Organizoval súťaže ochotníckych divadiel, zasadal v porotách, hodnotil inscenácie, písal o nich recenzie a všestranne podporoval a riadil celý slovenský, na svoj čas impozantne rozvinutý ochotnícky život. Podnes sú jeho recenzie v Našom divadle a Slovenských pohľadoch prameným zdrojom pri rekonštrukcii tohto obdobia a pri písaní dejín nášho divadla. Popri svojom hlavnom zamestnaní v martinskom súbore Slovenský spevokole režisér pripravil viacero podnes priam legendárnych inscenácií (Búrka, 1934; V ponorkovom pásme, 1934; Svätá Jana, 1935; Volpone, 1935; Revízor, 1937; Túžba pod brestami, 1937 a i.).

Ohlas, ktorý mala jeho publikačná, organizátorská, no najmä tvorivá práca, vyústil do rozhodnutia poveriť ho vedením Východoslovenského národného divadla v Košiciach. Toto divadlo, ktoré vzniklo v metropole východu v roku 1924, najmä pre finančnú podvyživenosť zaniklo v roku 1930. Profesionálne divadlo v Košiciach sa rozhodol oživiť vtedajší riaditeľ SND Antonín Drašar v roku 1937 ako pobočnú

scénu SND s tým, že bude mať operetný a činoherný súbor. V prvej sezóne uviedlo divadlo asi tridsať titulov, ale druhú sezónu 1938/1939, keď už bol vedením divadla poverený Ferdinand Hoffmann, prerušila Viedenská arbitráž, po ktorej časť južného Slovenska, vrátane Košíc, pripadla Maďarsku. Do novembra, keď sa táto udalosť odohrala, uviedlo divadlo len malú časť Hoffmannovho dramaturgického plánu a on sám režijné našťudoval len Urbánkov Kamenný chodník (premiéra 11. októbra 1938).

Pred obsadením Košíc Maďarmi Hoffmann sa s viacerými členmi súboru vrátil do Bratislavy a v SND začal vykonávať funkciu dramaturga. Zaradil do programu divadla niektoré tituly, ktoré mal v pláne odohrať v Košiciach, a režíroval viacero inscenácií, v ktorých už bolo cítiť jeho vyhranenú modernú divadelnú poetiku. Ako dramaturg presadzoval uvádzanie reprezentačných diel dôležitých etáp svetového divadla, vrátane antiky, a uvádzanie náročných titulov pôvodnej dramatickej spisby. V tomto ohľade, ako aj pri uplatňovaní svojho moderného pohľadu na inscenačný tvar v divadle, kde vládla skôr tradičná konvencia, narazil aj na nevdolu a odpor. Najmä uvedenie a režijné našťudovanie dvoch titulov – Barčovo Mastného hrca a Jánošíka Márie Rázusovej-Martákovovej, a nevdola konzervatívnych kruhov aj v štátnom vedení spôsobili, že s ním divadlo nepredĺžilo zmluvu a musel ho opustiť. Zamestnal ho však Tido J. Gašpar v Úrade propagandy ako rozhladeného, v kultúrnej obci známeho a cudzie reči ovládajúceho perspektívneho mladého človeka (mimochoodom v tomto úrade pracovali aj spisovateľ Emo Bohúň, básnik Ján Smrek, jazykovedec Jozef Ambruš, libretista Oto Kaušitz a i.). Hoffmann viedol kultúrne oddelenie tohto úradu až do konca existencie prvej Slovenskej republiky. To bola ďalšia životná zákruta po odchode zo SND, keď mal len tridsaťtri rokov. Ďalšie zákruty ho potom už čakali v emigrácii, kde popri zabezpečení obživy pre svoju rodinu venoval sa aj réžii viacerých hier, ktoré pripravil s členmi početnej slovenskej kolónie v Argentíne.

OBJEKTÍVNY POHĽAD

Okrem už spomínaných, Hoffmannom našťudovaných titulov spomeňme ešte aspoň časť z tých, ktoré potvrdzujú jeho nároky a orientáciu. Uviedol napríklad päť hier amerického dramatika Eugene O'Neilla (V ponorkovom pásme, Túžba pod brestami, Túžba na farme, Dni bez konca, Americká Elektra), našťudoval Gorlovovu hru Únosca ohňa,

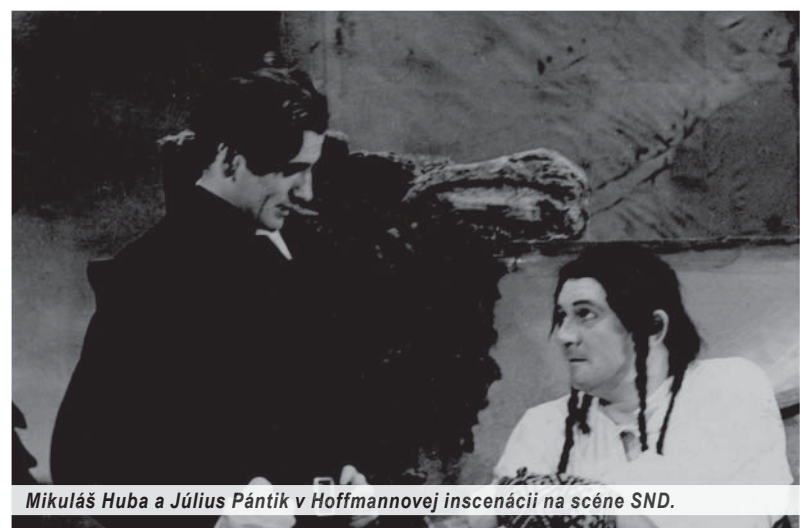
Režisér Ferdinand HOFFMANN

Pygmalion od Shawa, Hauptmanovu hru Pred západom slnka, Büchnerovu Dantonovu smrť či Benedettiho Kyticu ruží. V inscenačnej rovine považoval divadlo za syntetické umenie, v ktorom všetky zložky (text, scéna, kostýmy, herectvo, hudba, tanec a i.) sa považujú za rovnocenné pri vytváraní ústrednej myšlienky a posolstva inscenačného tvaru. Zaiste, nie všetko sa mu podarilo realizovať pri naplnení tohto zámeru, ale cítiť ho bolo vždy. V tom spočíval jeho prínos pri dosahovaní modernej, myšlienkovito údernej a diváka aktivizujúcej podoby slovenského divadla.

Vecne, trpezlivo, objektívne a spravodlivo zhodnotiť život, tvorivú cestu, prínosy, ale aj pochybenia Ferdinanda Hoffmanna sa podujala skupina slovenských teatrologov. Štyri hodnotiace state sú dielom dvoch príslušníkov staršej generácie – Vladimíra Štefka a Jaroslava Blaha, a dvoch príslušníkov mladej generácie – Dária Fojtíkovej Fehérovovej a Martina Timka. Vladimír Štefko (editor celej knihy) napísal okrem vecného úvodu aj stat' Meandre života Ferdinanda Hoffmanna a ďalšiu stat' s titulom Od recenzistiky k teatrologii. Obe sú opreté o rozsiahly pramenný výskum a prinášajú zasvätený pohľad na umelecké ambície, myslenie, prax a výsledky života a diela nášho moderného slovenského divadelníka. Štefko je aj zostavovateľom výberu recenzií, referátov a sporov Ferdinanda Hoffmanna. Dária Fojtíková Fehérová sa zapodieva hlavnými a určujúcimi črtami Hoffmannovej dramaturgie a jej stat' dopĺňajú jeho články o divadelnej dramaturgii a organizačných otázkach. Martin Timko obsérne a zasvätené píše o Hoffmannových réžiách a rozborom niekoľkých dokazuje, že si stále zaslúži prívlastok – prvý moderný slovenský režisér, čo je aj časť názvu jeho state. Vysokú teatrologickú hodnotu má aj prvá celistvá štúdia o Hoffmannovi ešte z roku 1968, ktorej autorom je Jaroslav Blaho.

Divadelný ústav vydaním tejto cennej práce, so súborom kvalifikovaných štúdií a dokumentov, rehabilitoval významnú osobnosť tridsiatych a začiatku štyridsiatych rokov v novodobej histórii slovenského divadelníctva. Ferdinand Hoffmann bol v podstate prehladaný len preto, že v súlade so svojím presvedčením angažoval sa pre samobytnosť svojho národa a po vojne odišiel do emigrácie.

Autor je divadelný kritik a historik.

Mikuláš Huba a Július Pántik v Hoffmannovej inscenácii na scéne SND.

Keď program činnosti nie je len na papieri, o členstvo v Matici je záujem Žarnovickí maticári opäť mali čo hodnotiť

Text a foto: Ing. Jozef PIECKA

Žarnovickí maticári sa v závere januára opäť stretli na výročnej členskej schôdzi, aby zhodnotili plnenie programu činnosti v minulom roku a dali si predsavzatie do ďalšieho obdobia. Na svojom rokovaní privítali zástupkyňu primátora mesta Ing. Alenu Kazimírovú, tajomníka MS a súčasne povereného riaditeľa D MS v Banskej Bystrici Mgr. Mareka Hanusku, predsedu Mestského mládežníckeho parlamentu Radima Vojtka, predsedu Rady Denného centra seniorov Žarnov Jána Hajnoviča i podpredsedníčku ZO SZPB Ing. Máriu Števkovú, ktorá je tiež členkou MS.

Rokovanie už tradične otvorili členky speváckej skupiny Prameň pod vedením Irmu Dankovej, ktoré za sprievodu harmonikárky Marty Staňovej zaspievali hymnu Matice slovenskej. Osem chlapcov prváčikov zo súboru Žarnovčiek, ktorý vedie Mgr. Melánia Ceizelová, potom predviedlo jej nápaditú tanečnú choreografiu. Po schválení programu rokovania a pracovných komisií predsedníčka MO Mgr. A. Benčatová s tajomníkom MS Mgr. M. Hanuskom odovzdali preukazy a pamätné listy dvom novým členkám Magdaléne Matyášovej a Marte Vozárovej, ktoré sú aj členkami speváckej skupiny Prameň. Maticná organizácia v Žarnovici zvýšila tak počet svojich členov na osemdesiatpäť.

Mgr. M. Hanuska, Mgr. A. Benčatová a nové členky M. Vozárová a M. Matyášová.

NETRADIČNÉ FORMY

Správa o činnosti za minulý rok mala opäť netradičnú formu – premietanie fotografií so sprievodným slovom aj tentoraz zaujalo. No a hodnotenie bolo vlastne aj najdlhším bodom programu, veď vlni prijali základný plán, ktorý mal sedemnášť bodov. Žarnovickí maticári spoluorganizovali Fašiangový sprievod aj pochod k vatre SNP. Zúčastnili sa na väčšine oficiálnych podujatí v meste. Pripravili jarnú i jesennú vychádzku a v spolupráci so ZŠ súťaž pod názvom Deti behajú pre svoje zdravie i pochovávanie Moreny. Organizovali zájazd do Východnej na 61. ročník Folklorných slávností, zájazd na Národný výstup na Sitno a vďaka finančnej pomoci poslankyne NR SR Mgr. Viery Šedivovej aj zájazd na Deň otvorených dverí

NR SR. Podieľali sa na zbierke počas Dňa narcisov. Na Maticnom večeri, na ktorý pozvali viacerých hostí, uviedli do života CD speváckej skupiny Prameň pod názvom Neďaleko Hrona. Na slávnostnom akte sa zúčastnil primátor mesta Kamil Danko a jeho zástupkyňa a poslankyňa NR SR Mgr. V. Šedivová. MO bol aj hosťiteľom zasadnutia Krajskej rady MS Banskobystrického kraja. Po treťkrát oficiálne zorganizovali pietnu spomienku na prvého slovenského školského inšpektora Karola Bieleka, ktorý je pochovaný v Žarnovici.

PRAMEŇ HRDOSTI

V Žarnovici sú právom hrdí na speváčky zo skupiny Prameň. Robia dobré meno nielen Matici, ale i mestu. Vlni počas roka pri rôznych príležitostiach účinkovali tridsaťštyrikrát, na nácvikoch

sa stretli vyše dvadsať ráz a navyše ešte absolvovali ďalšie skúšky i dva dni pri nahrávaní CD. V meste si ťažko predstaviť bez nich stávanie mája, kultúrny program na Národnom výstupe na Sitno, na Dňoch Žarnovice, na Maticnom večeri, na Očovskej hruďi v Močenku, na vianočných trhoch... Všetky podujatia ťažko vymenovať. Preto je Pamätný list predsedu predsedu skupiny M. Staňovú i jej zástupkyňu Alžbetu Jobovú v správnych rukách. I. Danková bola poctená Medailou predsedu MS a M. Staňová získala aj ocenenie Dotyky múz od Pohronského osvetového strediska v Žiari nad Hronom. Prítomní si minútu ticha uctili pamiatku dlhoročnej členky Želmíry Benkovej, ktorá minulý rok umrela.

Pred tromi rokmi sa tu ujala myšlienka, aby si členov, ktorí v prís-

lušnom roku budú mať okružle životné jubileá, uctili písomným blahoželaním. Aj teraz takto poďakovali tohtoročným jubilantom: Erike Gulašovej, Eve Káčerovej, Mgr. Melánii Ceizelovej, Mgr. Gabriele Debnárovej, Mgr. Darine Nikodémovej, Anne Oslancovej, Márii Šebianovej, Rudolfovi Adamovovi, Olge Michníkovej, Mgr. Márii Husárovej, Milanovi Pažitkovi, Jozefovi Rybárovi a Ing. Jozefovi Husárovi, CSc.

ROK VAJANSKÉHO

Tento rok vyhlásila MS za Rok Svetozára Hurbana Vajanského. Predsedníčka A. Benčatová predložila plénu na schválenie programu, ktorý má opäť sedemnášť bodov a neobchádza spomínaný maticný rok. Opäť je v ňom zájazd, tentoraz však na Folklorne slávnosti pod Poľanou, ale aj oprava hrobu a pomníka K. Bieleka. Aj keď je to náročné predsavzatie, v Žarnovici veria, že sa to najmä s pomocou mesta podarí.

V diskusií na výročnom rokovaní ako prvá vystúpila Ing. A. Kazimírová, ktorá ospravedlnila neúčasť primátora mesta Kamila Danko a súčasne odovzdala jeho pozdrav. Pochválila činnosť MO a súčasne prispela finančnou čiastkou od mesta na zabezpečenie niektorých maticných aktivít. Financie a rozpočet organizácie boli tiež v centre viacerých vystúpení, ale aj otázky spojené s vlastenectvom a jeho posilňovaním, ako to trebárs zaznelo vo vystúpení Ing. M. Števkovej, ktorá predniesla aj báseň Slováč, ktorú napísala ešte v roku 1968, ale dosiaľ ju nikde neprezentovala. Ocenením pre ňu bol uznanlivý potlesk auditoria.

Činnosť a aktivity MO MS vyzdvihol aj M. Hanuska. Zdôraznil, že na Slovensku sú stovky maticných odborov, ale takých aktívnych, ako je odbor v Žarnovici, je iba niekoľko desiatok. Informoval tiež o tohtoročných pripravovaných podujatiach MS a o postupe pri voľbe delegátov na krajský snem i budúročné VZ. Požiadal tiež o podporné stanovisko, aby Starý most v Bratislave bol pomenovaný na Most Ludovíta Štúra, čo prítomní podporili.

nárov, diplomaciu a mocnosti, že považuje za samozrejmu politickú zásadu, že v budúcom kráľovstve česko-slovenskom (teda ešte bez zriadenia republiky) vedľa hlavného smeru bude zriadený Snem krajský pre zvláštne veci Slovenska a Slovensko v politickom a jazykovom ohľade má byť samosprávne: „Politická a jazyková samospráva Slovenska, nech je zaručená základnými zákonmi budúceho kráľovstva.“

Sám ruský cár, ktorého o tom slovenská delegácia informovala, prisľúbil, že ak bude môcť, bude tak ako víťazná moc konať. Aj všetko toto predchádzalo neskoršiemu Kyjevskému zápisu (1916) a do istej miery aj nadviazalo na ruskú finančnú pomoc štúrovskému hnutiu v zápasoch za slovenské oslobodenie v revolučných rokoch 1848 – 1849. Ruský vklad do národnoslobodzovacích zápasov Slovákov v 19. a 20. storočí niesol aj znaky rusko-slovenských vzťahov, známych kollárovskej a štúrovej generácii v 19. storočí.

Nezanedbateľnou skutočnosťou je aj historický fakt, že štúrovský emancipačný zápas formuloval programové východisko aj Slovensko-ruskému spolku pamäti Ludovíta Štúra v roku 1915 v Moskve. Spolok mal tiež za cieľ presadzovanie úplnej samostatnosti Slovenska po skončení vojny.

V Rusku v Moskve, ako je nám známe, sa po sto rokoch obnovil vlni štúrovský spolok a zaradil sa do sústavy dlhoročných štúrovských stôp v zahraničí. Základná premisa L. Štúra o prednosti národa pred akýmkoľvek spoločnosťou, teda aj pred Slovanstvom, globalizáciou, paneurópsťvom, by mala platiť i naďalej, ako si to želali všetci, na ktorých si tu spomíname. Verme, že sa tak deje a bude diať.

oslobodeneckej vlne mali aj slovenské spolky v Rusku.

Už v decembri 1914 volali slovenskí legionári v Rusku po samostatnom slovenskom pluku v rámci česko-slovenských légii, čo sa aj stalo na čele s predsedom petrohradskej sekcie vyššie spomínaného

PODPORA OD CÁRA

Súčasne, Zväz československých spolkov v Rusku 16. mája 1915 v „Proglášení“ utvrdzuje legio-

V Moskve sa po sto rokoch obnovil Štúrovský spolok Ďalšia v rade dlhoročných stôp

Stanislav BAJANÍK – Foto: Emil SEMANCO

Takmer sto rokov po narodení Ludovíta Štúra sa napojili Slováci na jeho odkaz nielen v Amerike, ale i v Rusku. Na jednej i druhej strane oceána sa v roku 1915 mobilizovali, aby presvedčili budúce víťazné mocnosti prvej svetovej vojny – ako to zdôraznila Slovenská liga v Amerike už v roku 1914 – „dosiahnuť, čo je potrebné voľným sebaurčením, vývinu a pestovaniu samostatnej jednotky, ktorá má podiel nielen na odboji, ale i spoluúčasti v geograficko-politickom delení Európy“.

Obe slovenské bojové a vystavovateľské enklávy nadväzovali na ducha Liptovských žiadostí z roku 1848, štúrovského Memoranda cisárovi vo Viedni (1849), kde odvážne, už aj na pozadí zatykača či trestu smrti, žiadali (Štúr, Hurban, Hodža) „osamostatnenie Slovenska“. K tomu sa prihlásili aj maticní Memorandisti požiadavkou na „Okolie...“ v roku 1861 v Martine, slovenský odboj, légie v Európe, najmä v Rusku, kde takmer sedemdesiat-tjedentisíc dobrovoľníkov pocítilo Sibír...

AUTONÓMIA SLOVENSKA

Nešlo o zanedbateľný slovenský národný pohyb. Memorandum Slovenskej ligy v Amerike (1914), Memorandum Slovenskej sekcie I. správy Zväzu Česko-slovenských spolkov v Rusku (prelom roka 1914 – 1915) v Petrohrade jednoznačne požaduje akceptovať budúci stav Slovenska po prvej svetovej vojne vo forme a so všetkými právami a náležitosťami, ktoré vyplývajú z národných práv. Rozhodnejší americkí Slováci už volali po osamostatnení Slovenska, odtrhnutí sa od Uhorska a práve ponechať spojeneckému veliteľstvom a našim predstaviteľom (Československá národná rada) možnosť, aby o osude Slovenska rozhodli víťazné mocnosti. Významný podiel na tejto

oslobodeneckej vlne mali aj slovenské spolky v Rusku.

Už v decembri 1914 volali slovenskí legionári v Rusku po samostatnom slovenskom pluku v rámci česko-slovenských légii, čo sa aj stalo na čele s predsedom petrohradskej sekcie vyššie spomínaného

MATIČNÝ SPRAVODAJ

Pripravované maticné podujatia 5. 2 – 11. 2.

MATICA SLOVENSKEJ

• **Krst knihy Janičiarok – legenda z Novohradu od autorky Hanky Koškovej**, 5. 2. 2016 o 17. h v D MS v Lučenci. Publikácia vyšla minulý rok vo VMS. Je to dráma zavlčených dvojčiat, z ktorých Turci vychovali janičiarov, čerpá z historických udalostí počas tureckej okupácie Slovenska i zo starej legendy o dievčati, ktoré sa v snahe ostať v blízkosti svojho brata vydávalo za chlapca.

• **21. ročník folklórneho festivalu – Už sa fašiang kráti...**, 5. – 7. 2. 2016 od 8. – 15.30 h (denne), Kultúrny dom Čierny Balog. Čaká na vás: detský program, fašiangový jarmok remeselníkov, fašiangová zabijska, škola tanca, fašiangová zábava a heligonkári.

• **IX. Pilišska kaval-káda a šiškový festival – 6. 2. 2016 Mlynky (Piliszentkereszt) o 11. h. Môžete sa tešiť na: fašiangový sprievod, súťaž v pečeni a jedení šišíek, predstavenie mladých talentov, tombolu, folklórny program a fašiangovú zábavu.**

• **„Rok na dedine“ – Tradičné páračky a svadobné zvyky**, 6. 2. 2016 o 14. h v Kultúrnom dome vo Valči (okr. Martin). Organizátori približia dávny život na dedine, keď ľudia boli spáti s prírodou. Žili skromne, no súdržne. Mimoriadne dôležitou súčasťou ich životov boli zvyky a tradície, ktoré si odovzdávali z pokolenia na pokolenie.

• **Maticný ples v Nitre** – 6. 2. 2016 o 19. h. Spojená škola v Nitre.

• **25. ročník Slovenského plesu** – 6. 2. 2016 o 19. h v reštaurácii Luni v Dunajskej Strede. Plesová sezóna je v plnom prúde, nebude chýbať živá hudba, trojchodové menu a bohatá tombola.

• **Stretnutie s docentom Jozefom Tatárom, autorom novej publikácie Turčianske povesti II.** – 10. 2. 2016 o 16. h v Turčianskej knižnici v Martine. Zbierka povestových príbehov, povedačiek a príhod z Turčianskej záhrady nadväzuje na čitateľsky úspešný prvý zväzok Turčianskych povestí. Nechýbajú ani perličky z histórie turčianskych miest a obcí a slovníček archaických výrazov. Vyšla vo VMS minulý rok.

• **Prednáška o F. Hoffmannovi a J. C. Hronskom** – 11. 2. 2016 o 9. h v Žiline v priestoroch Gymnázia sv. Františka z Assisi. Pri príležitosti 50. výročia smrti žilinského rodáka, špičkového divadelníka Ferdinanda Hoffmanna spojená s premiérou filmového dokumentu Jozef Ciger Hronský – osud plný trpkosti. Prednáška bude zároveň venovaná k 120. výročiu narodenia maticiaru J. C. Hronského.

Spracovala:(ip)

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Spravodlivosť!

Spravodlivosť je podľa slovníka spisovnej slovenčiny *neustranenosť v hodnotení, nezaujatosť, nepredpojatosť, objektivnosť, správnosť, primeranosť*. Je čas takýmto spôsobom vyjadriť sa o bývalom predsedovi Matice slovenskej, ktorého meno sa v poslednom čase dostalo aj na stránky týchto novin viac-menej len v negatívnom zmysle slova.

Ano, spravodlivosť si žiadala, aby som ako štatutárny zástupca Matice, a to aj na základe iniciatív jej kolektívnych orgánov, urobil kroky na spravodlivé posúdenie niektorých finančných operácií, pri ktorých Matica prišla o svoje prostriedky, resp. neustrážila prostriedky, ktoré jej boli zverené. Išlo predovšetkým o stratu časti zbierky na Národný poklad a krach tzv. Matičného fondu, ktorý vznikol v rámci kupónovej privatizácie. Po niekoľkých rokoch dospela jedna z káz az do súdneho pojednávania, ktoré sa má začať po Veľkej noci. Keďže slovo „spravodlivosť“ zahŕňa podľa slovníka aj súdnu sústavu, resp. súdne orgány, verme a dúfajme, že súdne pojednávanie bude nepredpojaté, objektívne, správne a primerané.

Spravodlivosť vyžaduje povedať, že za dvadsať rokov, počas ktorých bol Jozef Markuš vo funkcii predsedu, vykonal aj veľa skutkov v prospech Matice aj finančného zabezpečenia jej aktivít, a tým i v prospech tohto národa. Nemôžeme predsa zabudnúť na to, že pod Markušovým vedením Matica významne prispela k slovenskej štátnej samostatnosti. On osobne sa podieľal na zápase o slovenčinu ako štátny jazyk. Pamätajte aj mnohotisícové zhromaždenie 11. marca 1991 na bratislavskom Námestí SNP, kde v mene Matice, občianskych iniciatív 61 krokov k slovenskej identite, Štúrovej spoločnosti, Syntézy 90 a Slovenského národnodemokratického hnutia predniesol spoločne vyhlásenie Roman Kaliský, s ktorým sme sa nedávno rozlúčili. So svojimi spolupracovníkmi kládol Jozef Markuš základy matičného života po mnohých rokoch pasivity.

Chcel by som poprosiť matičnú i nematičnú verejnosť, aby všetko, čo sa udialo pri objasňovaní nakladania s matičnými či so zverenými finančnými prostriedkami, brala ako zodpovednosť nového vedenia Matice konať – spravodlivo. V nijakom prípade nešlo o nejakú pomstu bývalému predsedovi. Naopak, bodaj by práve Matica bola vzorom v úsilí o nápravu chýb v nedávnej minulosti pre všetky štátne či samosprávne orgány a inštitúcie! Ved' len spravodlivo očistené Slovensko môže dúfať v úspešnú budúcnosť. A byť oným „zlatým kľúčom“ Európy tretieho tisícročia.

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.

Národníari a vlastenci v starobylej Levoči oslávili vznik republiky Pietnu spomienku venovali L. Štúrovi

Miroslav BRINCKO, predseda OR SNS Levoča – Foto: archív

Na mape matičných aktivít je Levoča v posledných rokoch čoraz častejšie zastúpená. Stretnutie matičiarov národniarov pri príležitosti vzniku Slovenskej republiky sa tu začiatkom roka uskutočnilo už po dvadsiaty štvrtý raz. Napriek veľmi nepriaznivému hmlistému počasiu sa levočskí vlastenci stretli 9. januára pri dvojkříži na kopci Strompeš, kde ich privítal Miroslav BRINCKO, predseda OR SNS Levoča.

Levočskí matičiari vyrazili na Kohlwald od pamätníka Ludovíta Štúra na hlavnom námestí.

Účastníci spolu so zborom z Denného centra seniorov zaspievali hymnu SR a vypočuli si príhovory poslancov mestského zastupiteľstva v Levoči Anny Kravecovej a Miroslava Vilkovského, po ktorých zaznela hymna SNS Hej, Slováci!. Predsedníčka MO MS Anna Petreková potom pozvala všetkých prítomných na 24. vychádzku na Kohlwald. Pre uzimných účastníkov podujatia v neďalekej reštaurácii pripravili horúci čaj a aj čosi na zahryznutie.

V sobotu 16. januára sa uskutočnilo stretnutie na Námestí Majstra Pavla pri soche Ľudovíta Štúra, kde si účastníci pripomenuli 160. výročie úmrtia nášho veľikána. Spomienkovú slávnosť opäť zorganizovali Okresná rada SNS a MO MS v Levoči. Po štátnej hymne a príhovoroch Miroslava Brincka a Anny Petrekovej prítomní so speváckym zborom zaspievali pieseň Kto za pravdu horí. Vo veľmi chladnom, ale slnečnom počasi sa niektorí účastníci rozhodli absolvovať túru

na Kohlwald, kde sa schádzali štúrovci, keď prišli do Levoče. Súčasťou podujatia bolo spoločenské posedenie, kde bol pre každého pripravený chutný guláš, rôzne dobroty gazdiniek a tiež spomienkové predmety SNS. Fašiangovú atmosféru stretnutia spríjemnil a do tanca hral Viktor Tabák, ktorý už takmer pol storočia hráva na rôznych podujatiach.

(bm)

Foto: archív OR SNN Levoča

Matica slovenská so sídlom P. Mudroňa 1, 036 01 Martin, IČO 00179027, zastúpená štatutárnym orgánom Ing. Mariánom Tkáčom, PhD., predsedom Matice slovenskej,

VYHLASUJE podľa § 281 – 288 zákona č. 513/1991 Zb. Obchodného zákonníka neurčitým osobám obchodnú verejnú súťaž o najvhodnejší návrh na uzavretie kúpnej zmluvy

na predaj nehnuteľného majetku Matice slovenskej vedeného katastrálnym odborom Okresného úradu Veľký Krtíš zapísaného na liste vlastníctva č. 894, obec Veľká Čalomija, katastrálne územie Veľká Čalomija, časť A: parcely registra „E“ evidované na katastrálnej mape: parc. č. 704/1, výmera 180 m² – orná pôda; časť B: vlastníka Matica slovenská, Nám. J. C. Hronského 1, Martin, PSČ 036 52, SR, v spoluvlastníctvom podiele 1/1, časť C: tarchy - bez zápisu,

tento je podľa § 5 ods. 3 zák. č. 176/2004 Z. z. o nakladaní s majetkom verejnoprávnych inštitúcií nepotrebná vec, ktorá už neslúži a ani v budúcnosti nebude slúžiť verejnoprávnej inštitúcii na plnenie jej základných úloh ani na plnenie jej iných úloh,

preto Matica slovenská podľa § 5 ods. 1 zák. č. 176/2004 Z. z. predá túto nepotrebnú nehnuteľnú vec, a to len v celosti na základe obchodnej verejnej súťaže tomu, kto ponúkne najvyššiu kúpnu cenu. Požadovaná kúpna cena, minimálne podľa znaleckého posudku a nákladov na jeho vypracovanie, je 759,- €. So znaleckým posudkom na nehnuteľný majetok sa navrhovateľ môže oboznámiť u vyhlasovateľa, termín nahliadnutia, ako aj obhliadky nehnuteľnosti si môže navrhovateľ dohodnúť na tel. č.: 0915 988 896, e-mail: branislav.kohut@matica.sk, adresa: Technicko-investičný útvar Matice slovenskej, P. Mudroňa č.1, 036 01 Martin.

V kúpnej zmluve bude dohodnuté, že cenu za nehnuteľnosti je kupujúci povinný zaplatiť v deň nadobudnutia platnosti zmluvy.

Podmienky obchodnej verejnej súťaže:

Určuje sa spôsob podávania návrhov na uzavretie kúpnej zmluvy na uvedené nehnuteľnosti, a to písomne na adresu vyhlasovateľa v zalepenej obálke výrazne označenej neotvárať: VOS v lehote do 15. 2. 2016, do ktorej možno návrhy podávať, lehota na oznámenie vybraného návrhu je 19. 2. 2016. Vyhlásenie a obsah podmienok obchodnej verejnej súťaže bude uverejnený na www.matica.sk a v celoštátnom týždenníku Slovenské národné noviny (§ 282 ods. 1 a ods. 2 zákona č. 513/1991 Zb.).

Vyhlasovateľ si určuje právo na zmenu alebo zrušenie uverejnených podmienok a súťaže, toto právo v uverejnených podmienkach súťaže si vyhradil a zmenu alebo zrušenie uverejnil spôsobom, ktorým vyhlásil podmienky súťaže (§ 283 zákona č. 513/1991 Zb.).

Navrhovateľia nemajú nárok na náhradu nákladov spojených s účasťou na súťaži (§ 284 ods. 3 zákona č. 513/1991 Zb.).

Predložený návrh nemožno odvolať, meniť alebo dopĺňať po jeho predložení (§ 285 ods. 1 a 2 zákona č. 513/1991 Zb.).

Vyhlasovateľ si vyhradzuje právo odmietnuť všetky predložené návrhy (§ 287 zákona č. 513/1991 Zb.).

Cenu za nehnuteľnosti je kupujúci povinný zaplatiť v deň nadobudnutia platnosti zmluvy.

Ostatné tu osobitne neupravené práva a podmienky obchodnej verejnej súťaže upravujú príslušné ustanovenia § 284 – § 288 zákona č. 513/1991 Zb. Navrhovateľ podaním návrhu vyslovuje súhlas so všetkými podmienkami obchodnej verejnej súťaže.

V Martine 21. 1. 2016

Ing. Marián Tkáč, PhD.,
predseda Matice slovenskej

(jč)

PRIPOMÍNAME SI

6. februára

– pred dvesto päťdesiatimi piatimi rokmi zaviedla Mária Terézia nové cechové poriadky prijímania učňov, dĺžku vandrovky a povinnosť „majsterštuku“ – diplomovej práce (1761)

– dvestoosemdesiat rokov od narodenia legendárneho bratislavského sochára Františka Xavera Messerschmidta (1736 – 1783)

– pred osemdesiatimi rokmi zomrel básnik a prekladateľ Vladimír Roy (1885 – 1936)

7. februára

– stoštyridsaťpäť rokov od smrti profesora Banskej a lesníckej akadémie v Banskej Štiavnici, autora prvej lesníckej encyklopédie Rudolfa Feistmantela (1805 – 1871)

– sedemdesiatku oslávi futbalový tréner Karol Pecze

8. februára

– dvestodvadsaťpäť rokov, čo sa evanjelikom v roku 1791 umožnilo založiť školy vyššieho typu a ich absolventi mohli ísť študovať do zahraničia

– dvesto rokov od narodenia sochára Karola Alexyho (1816 – 1880), jeho diela sú však v zahraničí, kde pôsobil (Budapešť, Viedeň), jazdecká socha kráľovnej Viktórie je v Londýne

– sedemdesiat rokov má dramatik Mikuláš Kočan; len na scéne SND mu uviedli hry Kolotoč, Gadžovia, Playback, Horúci zemiak, ďalšie v iných divadlách a v televízii

9. februára

– dvestodvadsať rokov od narodenia iniciátora družstevnej myšlienky v Európe, zakladateľa prvého úverového družstva na svete Samuela Jurkoviča (1796 – 1873)

– pred deväťdesiatimi rokmi sa narodil výtvarník Oto Opršal (1926 – 1980)

– šesťdesiatpäť rokov má spisovateľ Jozef Puškáš (Hra na život a na smrť, Sny, deti, milienky, Smrť v jeseni, Vreckový labyrint a i.)

10. februára

– pred sto päťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil Jozef Gašparik-Leštinský (1861 – 1931), aktívny vydavateľ a knihkupec; v Martine mal tlačiareň, vydavateľstvo i knihkupectvo a vybudoval knižnú sieť po Slovensku, sám písal knižky pre deti

– stopäť rokov od narodenia Ondreja Kožucha (1911 – 1994), znalca moderného poľnohospodárstva; už v mladom veku bol riaditeľom Agropedologického ústavu, viedol generálny prieskum pôdných pomerov na Slovensku, padol v SNP

11. februára

– stodvadsaťpäť rokov od narodenia architekta medzivojnovy moderny Artúra Szalataia-Slatinského (1891 – 1961); projektoval sanatória v Piešťanoch a Trenčianskych Tepliciach

– sedemdesiatpäť rokov by mal prozaik a humorista Vlado Bednár (1841 – 1984); Uhni cesty, Vajce v stodole, Veľké dobrodružná encyklopédia a i.

12. februára

– dvestoosemdesiatpäť rokov, čo sa narodil slovenský matematik, významná osobnosť Uhorska Matej Bučan (1731 – 1796)

– pred dvesto osemdesiatimi rokmi sa Mária Terézia vydala za Františka Lotrinského (1736)

– stopäťdesiat rokov od narodenia spisovateľa a lekára Ladislava Nádaših, ktorý sa podpisoval ako Jégé (1866 – 1940); stále sú živé jeho historické romány Majster rytier Donč, Adam Šangala a autobiografická kniha Cesta životom